

Catalogue of the Persian Books and Manuscripts in the Library of the Asiatic Society of Bengal, Fasc. 1-3 @ 1/- each ...				Rs. 3	
Dictionary of Arabic Technical Terms, and Appendix Fasc. 1-21 @ 1/8/ each ...				81	8
Faras Nama, Fasc. 2 ...				1	0
Farnang-i-Rashidi, Fasc. 1-14 @ 1/8/ each ...				21	0
Fihrist-i-Tusi, or Tusi's list of Shy'ah Books, Fasc. 1-4 @ 1/- each ...				4	0
Hadiqat'u'L, Haqiqat, (Text & Eng.) ...				3	8
History of Gujarat ...				1	0
Haft Asman, History of the Persian Masnawi, Fasc. 1 @ 1/12/ each ...				0	12
History of the Caliphs, (English) Fasc. 1-6 @ 1/4/ each ...				7	8
Iqānāmāh-i-Jahāngiri, Fasc. 1-3 @ 1/10/ each ...				1	14
Isābah, with Supplement, 51 Fasc. @ 1/- each ...				51	0
Ma'āgīr-i-Rahimi, Part I, Fasc. 1-2 @ 2/ each ...				4	0
Maasir-ul-Umarā, Vol. I, Fasc. 1-9; Vol. II, Fasc. 1-9; Vol. III, 1 10; Index to Vol. I, Fasc. 10-11; Index to Vol. II, Fasc. 10-12; Index to Vol. III, Fasc. 11-12 @ 1/ each ...				35	0
Ditto (Eng.) Vol. I, Fasc. 1-2, @ 1/4/ each ...				2	8
Marhamu 'L-Ilali 'L-Mu'Dila, Fasc. 1-2 ...				2	0
Muntakhabu-t-Tawarikh, Fasc. 1-15 @ 10/ each ...				9	6
Ditto (English), Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-5 and 3 Indexes; Vol. III, Fasc. 1 @ 1/- each ...				16	0
Muntakhabu-l-Lubāb, Fasc. 1-19 @ 10/ each ...				11	14
Ditto Part 3, Fasc. 1-2 @ 1/- each ...				2	0
Nukhbatu-l-Fikr, Fasc. 1 ...				0	10
Nizāmi's Khiradnamah-i-Iskandari Fasc. 1-2 @ 1/12/ each ...				1	8
Persian and Turki Divans of Bayran Khan, Khan Khuman ...				1	0
Qawariisu's-Sayyad of Khuda Yur Khan 'Abbasi, edited in the original Persian with English notes by Lieut.-Col. D. O. Phillott ...				5	0
Riyāzu-s-Salatin, Fasc. 1-5 @ 10/ each ...				3	2
Ditto (English) Fasc. 1-5 @ 1/- ...				5	0
Tadhkirat-i-Khashnavisi ...				1	0
Tubbaquat-i-Nasiri, (English), Fasc. 1-11 @ 1/- each ...				14	0
Ditto Index ...				1	0
Tarikh-i-Firoz Shahi of Ziyau-d-din Barni, Fasc. 1-7 @ 10/ each ...				4	6
Tarikh-i-Fuzushah, of Shams-i-Siraj Ail, Fasc. 1-6 @ 10/ each ...				3	12
Ten Ancient Arabic Poems, Fasc. 1-2 @ 1/8/ each ...				3	0
The Mubtani 'L Lughat: A Grammar of the Turki Language in Persian ...				1	8
Tuzuk-i-Jahangiri (Eng.) Fasc. 1 @ 1/- ...				1	0
Was o Ramn, Fasc. 1-5 @ 10/ each ...				3	2
Zafarnāmāh, Vol. I, Fasc. 1-9, Vol. II, Fasc. 1-8 @ 10/ each ...				10	10

ASIATIC SOCIETY'S PUBLICATIONS.

1. ASIATIC RESEARCHES Vols. XIX and XX @ 10/- each ... 20
  2. PROCEEDINGS of the Asiatic Society from 1875 to 1904 @ 1/8/ per No.
  3. JOURNAL of the Asiatic Society for 1875 (8), 1876 (7), 1877 (8), 1878 (8), 1879 (7), 1880 (8), 1881 (7), 1882 (6), 1883 (5), 1884 (6), 1885 (6), 1886 (8), 1887 (7), 1888 (7), 1889 (10), 1890 (11), 1891 (7), 1892 (8), 1893 (11), 1894 (8), 1895 (7), 1896 (8), 1897 (8), 1898 (8), 1899 (8), 1900 (7), 1901 (7), 1902 (9), 1903 (8), 1904 (16) @ 1/8/ per No. to Members and @ 2/- per No. to Non-Members
- N.B.—The figures enclosed in brackets give the number of Nos. in each Volume.
4. Journal and Proceedings, N.S., 1905, to date (Nos. 1-4 of 1905 are out of stock), @ 1-8/ per No. to Members and Rs. 2/ per No. to Non-Members.
  5. MEMOIRS, 1905, to date. Price varies from number to number Discount of 25% to Members.
  6. Centenary Review of the Researches of the Society from 1784-1888 3 0
  7. Catalogue of the Library of the Asiatic Society, Bengal, 1910 ... 8 0
  8. Moore and Howison's Descriptions of New Indian Lepidoptera, Parts I-III with 8 coloured Plates, 4to, @ 6/- each ... 18 0
  9. Kaqmirāyānādāmta, Parts I and II @ 1/8/ ... 3 0
  10. Persian Translation of Haji Baba of Isfahan, by Haji Shaikh Ahmad-i-Kirmasi, and edited with notes by Major D. O. Phillott. ... 10 0

Notice of Sanskrit Manuscripts, Fasc. 1-35 @ 1/- each ... 35 0
 Nepalese Buddhist Sanskrit Literature, by Dr. R. L. Mitra ... 5 0

N.B.—All Cheques, Money Orders, &c., must be made payable to the "Treasurer Asiatic Society," only.

31-10-11,

Nyāyabinduṭīkā, Fasc. 1 @ 10/ each	...	...	1	14
*Nyāya Kusumāñjali Prakaraṇa, Vol. II, Fasc. 1-3 @ 10/ each	...	...	3	0
Nyāyasarah	...	...	12	0
Padmakāvatī, Fasc. 1-6 @ 2/ each	...	...	4	6
Prākṛita-Paṇḍitāni, Fasc. 1-7 @ 10/ each	...	...	1	8
Prākṛita Lakṣaṇam, Fasc. 1 @ 1/8 each	...	...	13	8
Parācāra Smṛti, Vol. I, Fasc. 1-8, Vol. II, Fasc. 1-8; Vol. III, Fasc. 1-6 @ 10/ each	...	...	1	0
Parācāra, Institutes of (English) @ 1/- each	...	...	3	12
Parikṣamukha Sūtram	...	...	3	12
Prabandhaśāntīmanjī (English) Fasc. 1-3 @ 1 1/4/ each	...	...	0	10
Rasarnavam, Fasc. 1-3	...	...	1	4
Ravisiddhanta Manjari, Fasc. 1	...	...	2	8
Saddaiśāna-Samuccaya, Fasc. 1-2 @ 10/ each	...	...	2	8
Samaraseca Kāha, Fasc. 1-4, @ 10/ each	...	...	2	8
Sāṅkhyā Sūtra Vṛtti, Fasc. 1-4 @ 10/ each	...	...	3	0
Ditto (English) Fasc. 1-3 @ 1/- each	...	...	0	10
Six Buddhist Nyaya Tracts	...	...	8	12
Sādhya Kriyā Kaumudī, Fasc. 1-6 @ 10/ each	...	...	1	0
Saṅgata Sūhṛitā, (Eng.) Fasc. 1 @ 1/- each	...	...	2	8
Siddhi Kaumudī, Fasc. 1-4 @ 10/ each	...	...	1	0
Sundaranandam Kavyam	...	...	2	8
Suryya Siddhanta, Fasc. 1-2 @ 1-4 each	...	...	1	0
Synhika Sutra	...	...	9	6
*Taittiriya Brāhmaṇa, Fasc. 11-25 @ 10/ each	...	...	11	14
*Taittiriya Saṁhitā, Fasc. 27-45 @ 10/ each	...	...	6	4
*Tāndya Brāhmaṇa, Fasc. 10-19 @ 10/ each	...	...	12	8
Tāntya Vārtika (English) Fasc. 1-10 @ 1/4	...	...	...	...
Tāntya Cintāmaṇi, Vol. I, Fasc. 1-9; Vol. II, Fasc. 1-10; Vol. III, Fasc. 1-2; Vol. IV, Fasc. 1; Vol. V, Fasc. 1-5; Part IV, Vol. II, Fasc. 1-12 @ 10/ each	...	...	24	6
Tāntya Cintāmaṇi Dīdhiti Vivṛiti, Vol. I, Fasc. 1-4; Vol. II, Fasc. 1, @ 10/ each	...	...	3	2
Tāntya Cintāmaṇi Dīdhiti Prakas, Fasc. 1-4, @ 10/ each	...	...	2	8
Tattvārthadhigama Sūtram, Fasc. 1-3 @ 10/	...	...	1	14
Tirthacintāmaṇi, Fasc. 1-3, @ 10/ each	...	...	1	14
Trikaṇḍa-Mandanam, Fasc. 1-3 @ 10/	...	...	1	14
Tn'pī Satsai, Fasc. 1-5 @ 10/	...	...	3	2
*Upaniṣad-śāstra-prapāñca-kathā, Fasc. 1-2, 5-13 @ 10/ each	...	...	6	14
Uvāṇagadako, (Text and English) Fasc. 1-6 @ 1/-	...	...	6	0
Vallala Carita, Fasc. 1 @ 10/	...	...	0	10
Vārṇa Kriyā Kaumudī, Fasc. 1-6 @ 10/	...	...	3	12
*Vāyu Purāṇa, Vol. I, Fasc. 3-6; Vol. II, Fasc. 1-7; @ 10/ each	...	...	6	14
Vidhāna Pārijāta, Fasc. 1-8; Vol. II, Fasc. 1 @ 10/	...	...	5	10
Ditto Vol. II, Fasc. 2-4, @ 1/4	...	...	3	12
Vivādaratnākara, Fasc. 1-7 @ 10/ each	...	...	4	6
Vṛhat Svayambhū Purāṇa, Fasc. 1-6 @ 10/	...	...	3	12
Yogaśāstra, Fasc. 1-3	...	...	3	12

Tibetan Series.

Amarakosa	...	...	2	0
Baddhastotrāsaṅgraha, Vol. I	...	...	2	0
A Lower Ladakhi version of Kosarsaga, Fasc. 1-4, @ 1/- each	...	...	4	0
Nyayabindu of Dharmakīrti, Fasc. 1	...	...	1	0
Pag-Sam S'hi Tin, Fasc. 1-4 @ 1/- each	...	...	4	0
Rtogs brjod dpag bkhri S'hi (Tib. & Sans. Avadāna Kalpalatā) Vol. I, Fasc. 1-9; Vol. II, Fasc. 1-9 @ 1/- each	...	...	18	0
Shor-Phyin, Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-3; Vol. III, Fasc. 1-6 @ 1/ each	...	...	14	0

Arabic and Persian Series.

Al-Muqaddasi (English) Vol. I, Fasc. 1-4 @ 1/-	...	...	4	0
Āin-i-Akbarī, Fasc. 1-22 @ 1/8/ each	...	...	33	0
Ditto (English) Vol. I, Fasc. 1-7, Vol. II, Fasc. 1-6, Vol. III, Fasc. 1-5, Index to Vol. II, @ 2/- each	...	...	36	0
Akhbar-namah, with Index, Fasc. 1-37 @ 1/8/ each	...	...	55	8
Akhbar-namah, English Vol. I, Fasc. 1-8; Vol. II, Fasc. 1-7; Vol. III, Fasc. 1-2, @ 1/4/ each	...	...	21	4
Arabic Bibliography, by Dr. A Sprenger @ 10/	...	...	0	10
Conquest of Syria, Fasc. 1-9 @ 10/ each	...	...	5	10
Catalogue of Arabic Books and Manuscripts 1-2 @ 1/- each	...	...	2	0

* The other Fasciculi of these works are out of stock, and complete copies cannot be supplied.

والله اعلم بالصواب

[illegible]

اول، ربط اندک حدس او و است بنوار بسود - کوه دار نکند
 دوم، حوس ا دلموا چهارم در حای اکره، دلمواری - رنجم اعل و چهار
 سیم، س و رای ا س د سیم سومی دال و دم ددرا د سیم
 چهارم، ا س و س چهارم از نکند *

فصل اول در ذکر آیات قرآنی و احادیثی که دلالت بر محاسن اسب کند

دانکه در مائت اربعه ارباب و احادیث دست اند - معنی ده
تفسیر این مختصر داده است و در مورد « کاس » او در حدیث
مستخرج و صحاح اربعه معتبره را در حدیث امام علی علیه السلام در حدیث
فی نوافل التعلیل الی ایه آله و معلول است که در حدیث ائمه آل
جعفر صاحب آل الله در حدیث که در حدیث امام علی علیه السلام و الله
و علم مدنی از احادیث و روایات است و این حدیث است و در حدیث امام علی علیه السلام
و بار اخصاص علیه السلام علیه السلام است که در حدیث امام علی علیه السلام
الاسیرین داده و در حدیث امام علی علیه السلام و در حدیث امام علی علیه السلام
" دایم " در حدیث امام علی علیه السلام و در حدیث امام علی علیه السلام
الظلمه و کما و علی علیه السلام و در حدیث امام علی علیه السلام و در حدیث امام علی علیه السلام
الاصحاب و در حدیث امام علی علیه السلام و در حدیث امام علی علیه السلام
الاصحاب و در حدیث امام علی علیه السلام و در حدیث امام علی علیه السلام
الاصحاب و در حدیث امام علی علیه السلام و در حدیث امام علی علیه السلام

فصل دوم در شناساندن اسب و خرداندن آنها

دانکه اسب را از روز پنجم تولد او دم شصت و نه سالگی و در حدیث
مستخرج و صحاح اربعه معتبره را در حدیث امام علی علیه السلام و در حدیث امام علی علیه السلام
که در حدیث امام علی علیه السلام و در حدیث امام علی علیه السلام و در حدیث امام علی علیه السلام
و در حدیث امام علی علیه السلام و در حدیث امام علی علیه السلام و در حدیث امام علی علیه السلام
و در حدیث امام علی علیه السلام و در حدیث امام علی علیه السلام و در حدیث امام علی علیه السلام
و در حدیث امام علی علیه السلام و در حدیث امام علی علیه السلام و در حدیث امام علی علیه السلام

برنگ مدف. و در سال دوم مایل بزردي شوند. و در اوسط سال سيوم شروع در افتادن ثنایا باشد. و تا آخر همين سال بجای آنها دندانهای بزرگ بر آید - و در چهارم همين عنوان واسطات افتاده عوض بر آید - و در سال دیگر رباعیات - چنانکه در آخر سال پنجم تمام دندانهای دوازده گانه افتاده عوض آنها دندانهای بزرگ مایل بزردي بر آمده باشد - و تا این مرتبه بسبب کثرت و تواتر دجریه خود عمر اسب از علامات معلوم شده است. و اما مراد از بعد ازین از بعضی کتب این فن چنین مرسوم میسود که چون شش ساله شود سرهای دندان سیاه شوند - و در سال هفتم سیاهی ثنایات برنگ عسل مبدل گردد - و در هشت سالگی واسطات نیز بدان رنگ شوند - و در نه سالگی رباعیات هم - و چون ده ساله شود رنگ انگبین از ثنایات متغیر شده کم رنگ شوند - و در سال یازدهم واسطات نیز چنان شوند - و در سال دوازدهم رباعیات - و در سیزده سالگی همچنان باشد * و چون چهارده ساله شود دو دندان از بالا از رباعیات سفید شود - و در سال یازدهم مجموع رباعیات سفید شود و در شانزده و هفده واسطات و ثنایا را بترتیب رنگ گردیده شود - و در هجده سالگی تمام دندانها سفید باشد و در سال نوزدهم ثنایا میل برنگ خاکستری می نمایند - و در سال دیگر مجموع دندانها خاکستری شوند - و از بیست سالگی تا بیست و پنج سالگی تیرگی دندانها زیاده شود باین ترتیب - که اول از ثنایا شروع شود و آخر به رباعیات ختم میگردد - سال دیگر کجی و سستی در دندانها پدید آید بهمان ترتیب که در سی و دو سالگی مجموع دندانها بیفتد و از علف خوردن باز ماند - و زودتر باشد که اسب باین سن برسد - و در باب این علامات اختلاف بسیار در نسخها بنظر رسیده - و آنچه باعتماد نزدیک تر بود نوشته شد *

[illegible]

فصل سیوم در ذکر رزنگهای آب

حیرت بهارا حنائی کو کہ چمن نہ ہو کہ ادا ادا
ظرف دیدار کی سداں میں اداں در اداں
تحت به دستم ایفا دکھایا ادا اداں
دلی مطر و آفتاب در دست ادا ادا
عاشق عالم میں ادا اداں
معاوضہ در دست بعد از چہرہ ادا ادا
عیناں در دست ادا ادا ادا ادا ادا ادا

Method The authors used a 10-item short form of the Attributional Style Inventory.

$\pi = \gamma^{\frac{1}{2}}(1 + i\sqrt{3})$. It follows from the above that the map ϕ is non-invertible.

the first two cases are not relevant here.

the other the smaller

1 0 1 1 1 1 1 1

1992 1993 1994 1995 1996 1997 1998 1999 2000 2001 2002 2003 2004 2005 2006 2007 2008 2009 2010 2011 2012 2013 2014 2015 2016 2017 2018 2019 2020 2021 2022 2023 2024 2025 2026 2027 2028 2029 2030 2031 2032 2033 2034 2035 2036 2037 2038 2039 2040 2041 2042 2043 2044 2045 2046 2047 2048 2049 2050 2051 2052 2053 2054 2055 2056 2057 2058 2059 2060 2061 2062 2063 2064 2065 2066 2067 2068 2069 2070 2071 2072 2073 2074 2075 2076 2077 2078 2079 2080 2081 2082 2083 2084 2085 2086 2087 2088 2089 2090 2091 2092 2093 2094 2095 2096 2097 2098 2099 2100 2101 2102 2103 2104 2105 2106 2107 2108 2109 2110 2111 2112 2113 2114 2115 2116 2117 2118 2119 2120 2121 2122 2123 2124 2125 2126 2127 2128 2129 2130 2131 2132 2133 2134 2135 2136 2137 2138 2139 2140 2141 2142 2143 2144 2145 2146 2147 2148 2149 2150 2151 2152 2153 2154 2155 2156 2157 2158 2159 2160 2161 2162 2163 2164 2165 2166 2167 2168 2169 2170 2171 2172 2173 2174 2175 2176 2177 2178 2179 2180 2181 2182 2183 2184 2185 2186 2187 2188 2189 2190 2191 2192 2193 2194 2195 2196 2197 2198 2199 2200 2201 2202 2203 2204 2205 2206 2207 2208 2209 2210 2211 2212 2213 2214 2215 2216 2217 2218 2219 2220 2221 2222 2223 2224 2225 2226 2227 2228 2229 2230 2231 2232 2233 2234 2235 2236 2237 2238 2239 2240 2241 2242 2243 2244 2245 2246 2247 2248 2249 2250 2251 2252 2253 2254 2255 2256 2257 2258 2259 2260 2261 2262 2263 2264 2265 2266 2267 2268 2269 2270 2271 2272 2273 2274 2275 2276 2277 2278 2279 2280 2281 2282 2283 2284 2285 2286 2287 2288 2289 2290 2291 2292 2293 2294 2295 2296 2297 2298 2299 2300 2301 2302 2303 2304 2305 2306 2307 2308 2309 2310 2311 2312 2313 2314 2315 2316 2317 2318 2319 2320 2321 2322 2323 2324 2325 2326 2327 2328 2329 2330 2331 2332 2333 2334 2335 2336 2337 2338 2339 2340 2341 2342 2343 2344 2345 2346 2347 2348 2349 2350 2351 2352 2353 2354 2355 2356 2357 2358 2359 2360 2361 2362 2363 2364 2365 2366 2367 2368 2369 2370 2371 2372 2373 2374 2375 2376 2377 2378 2379 2380 2381 2382 2383 2384 2385 2386 2387 2388 2389 2390 2391 2392 2393 2394 2395 2396 2397 2398 2399 2400 2401 2402 2403 2404 2405 2406 2407 2408 2409 2410 2411 2412 2413 2414 2415 2416 2417 2418 2419 2420 2421 2422 2423 2424 2425 2426 2427 2428 2429 2430 2431 2432 2433 2434 2435 2436 2437 2438 2439 2440 2441 2442 2443 2444 2445 2446 2447 2448 2449 2450 2451 2452 2453 2454 2455 2456 2457 2458 2459 2460 2461 2462 2463 2464 2465 2466 2467 2468 2469 2470 2471 2472 2473 2474 2475 2476 2477 2478 2479 2480 2481 2482 2483 2484 2485 2486 2487 2488 2489 2490 2491 2492 2493 2494 2495 2496 2497 2498 2499 2500 2501 2502 2503 2504 2505 2506 2507 2508 2509 2510 2511 2512 2513 2514 2515 2516 2517 2518 2519 2520 2521 2522 2523 2524 2525 2526 2527 2528 2529 2530 2531 2532 2533 2534 2535 2536 2537 2538 2539 2540 2541 2542 2543 2544 2545 2546 2547 2548 2549 2550 2551 2552 2553 2554 2555 2556 2557 2558 2559 2560 2561 2562 2563 2564 2565 2566 2567 2568 2569 2570 2571 2572 2573 2574 2575 2576 2577 2578 2579 2580 2581 2582 2583 2584 2585 2586 2587 2588 2589 2590 2591 2592 2593 2594 2595 2596 2597 2598 2599 2600 2601 2602 2603 2604 2605 2606 2607 2608 2609 2610 2611 2612 2613 2614 2615 2616 2617 2618 2619 2620 2621 2622 2623 2624 2625 2626 2627 2628 2629 2630 2631 2632 2633 2634 2635 2636 2637 2638 2639 2640 2641 2642 2643 2644 2645 2646 2647 2648 2649 2650 2651 2652 2653 2654 2655 2656 2657 2658 2659 2660 2661 2662 2663 2664 2665 2666 2667 2668 2669 2670 2671 2672 2673 2674 2675 2676 2677 2678 2679 2680 2681 2682 2683 2684 2685 2686 2687 2688 2689 2690 2691 2692 2693 2694 2695 2696 2697 2698 2699 2700 2701 2702 2703 2704 2705 2706 2707 2708 2709 2710 2711 2712 2713 2714 2715 2716 2717 2718 2719 2720 2721 2722 2723 2724 2725 2726 2727 2728 2729 2730 2731 2732 2733 2734 2735 2736 2737 2738 2739 2740 2741 2742 2743 2744 2745 2746 2747 2748 2749 2750 2751 2752 2753 2754 2755 2756 2757 2758 2759 2760 2761 2762 2763 2764 2765 2766 2767 2768 2769 2770 2771 2772 2773 2774 2775 2776 2777 2778 2779 2780 2781 2782 2783 2784 2785 2786 2787 2788 2789 2790 2791 2792 2793 2794 2795 2796 2797 2798 2799 2800 2801 2802 2803 2804 2805 2806 2807 2808 2809 2810

سیاه و سرخ^۱ و زرد^۲ و کبود خاکستری^۳ و سفید - و باقی رنگها باینما
باز میگردند - یا ازینما سرکوب میشود - چنانکه از ملاحظه تفصیل آن معلوم
میشود *

۱- سیاه که عرب آنرا ادهم^۴ گویند در کمال تیره‌ی باشد و همچنین
آنچه برنگ فیل و نارمیش باشد خوب میداند - مگر بعضی را که
سرخي درچشم داشته باشد که در آنصورت دیوانه و اکدرن و سرکش میباشد
و آنچه در حوالی سوراخ بینی سرخی داشته باشد و شکمنی برزدي زند
که عرب آنرا احوی گویند نیز خوب میداند *

و از رنگها سرخ - آنچه مایل بسیاهی و یال و دم او سیاه باشد آنرا
کمیت^۵ گویند - از همه رنگها بهتر است - و در گرما و سرما و کزیدن پشه
و مکس و زنبور و بیک و گرسنگی و تسنگی و مرض و سختی از همه
عدها تر میباشد - و آن چند قسم است - بعضی بسیاهی مایل و بعضی
بسرخی - و بعضی صاف و بعضی نیره - و غایط در جمیع اقسام آنست
که هوکایال و دم او سیاه باشد کمیت گویند - و اگر سرخ رنگین مایل
بسفیدی باشد اشقر^۶ و بهترین رنگمای اشقر آنست که بکل ارمنی^۷ شبیه

^۱ *Sarkh* is not a stable term: it means chesnut here.

^۲ *Zard*; in this term are included all duns.

^۳ *Kabūd-i khākistārī*; probably a darkish grey. Most old writers agree that there are only four radical colours, red or chesnut, yellow or dun, black, and white.

^۴ *Adham*, Ar., is a stable term: in Persian *mashkī*. *Siyāh* is not a stable term.

^۵ *Iḥwa* appears to be a liver chesnut: the *muhawā surang* or *biḡā surang* of India.

^۶ *Kamāqt* "bay" is generally considered to be a mixture of chesnut and black.

^۷ *Ashqar*, Ar., chesnut.

^۸ *Āl i armanī*, Armenian bole.

ناشد و اسپان اشقرند و دوده می باشد - اما سم و کمر اسپان سم
می باشد و صبر در کوسغلی و نسی دارد و آنچه از کسیت و اشقر
کم رنگ تر باشد اثر هیچ شائبه از روی فدا شده باشد خوب است *

از رنگها سفید - و آنچه بود «تخم مرغ» است و گاه در دم
اصل بدن کم رنگ تر باشد و رنگ ... .. و زانو و سم و آل
و دم سیاه باشد و بر پوست آل یال داده خطی شده کسیده باشد و
خوب است *

اسپی که سپر و سیاه باشد جنگل و بدون در کوفه و رنگ آن
می است و سرگ از مداهی و سید است «ف» بعضی از دارهای
سوی آن سیاه و بعضی سید است آن را خوب میدانند خصوص
بعضی از آلهای «آل» در برخی در درم داشته اند *

بدون و خاستگی که هر دار کمی آن خاستگی چون باشد آن را
هند سور "کوبند" - سید - در - حای مثل دارند که دور
طوبه دور *

اسپان سفید که اسپان کوبه و بعضی که دهن و دهنایی
و دست و پا و جسمها و سم و آل و دم آن سیاه باشد و خوب
و «پارک است» - و اگر دست و پا و سم آن سید است و ضعف و سید
میباشد *

1 *etc.*, off headed and weak in the limbs

Saman is a dun with black mane and tail

Omission in text.

4 *khazir*, a term now obsolete, was applied to white and light grey

5 *khazir*, dark grey, the *nila nala shah* of India

Su, apparently also pronounced *su* we mean coloured

6 *khazir* - grey - is according to two other my black and white grey

7 *etc.* any grey except mid grey which latter is *asf* or *asf*

از رنگها آنچه ابرش^۱ باشد یعنی نقطهای کوچک مخالف رنگ
اعل بدن باشد چندان خوب نمیباشد - و همچنین مدبر^۲ یعنی آنچه
بجای نقطهای کوچک بزرگ باشد * و جامع^۳ یعنی آنچه بجای آن
نقطه نامی بزرگ باشد مثل بلند است + و همچنین ابلق اسب قر
..... به قصد روید خردید بود - بآن رنگ اسب جائی دیده اند از
هزار گل بیشتر داشت و رنگهای مختلف سرخ و سیاه و زرد و سفید
و غیره داشت - بسیار رنگین بود - در دارالخلافه بسبب آنکه خوشرونگ
بود هر روز مردم برای دیدنش می آمدند و خریداری میکردند * روز
جشن نذرندگان حضرت نمود و منظور شد *

چنین مشهور است - ۵ اسب نجیب عربی جامع و ابلق نمیباشد *

اینست خلاصه الوان و عربان بجهت شریک از رنگهای مذکور اقسام
اثبات کرده اند و هر قسمی را نامی قرار داده اند و چون در خوبی و بدی
چندان فرقی ذکر نکرده اند ازین جهت مذکور نشد *

فصل چهارم در سایر علامات که از اختلاف الوان یافته می شود

هر اسبی که یک رنگ و بی نشان باشد او را بهیم و مصمت^۴ میگویند -
و سفیدی که بر سر بینی یا لب بالا باشد آنرا رُثمه^۵ و اسب را

^۱ *Abrash*, Ar., 'having pencillings or flecks in the coat of a different colour' is in practice a "flea-bitten grey."

^۲ *Modbar* probably an error for *modnar* marked with round spots like *dinārs*; the *phūlwārī* of the Hindus.

^۳ *Mulamma'*, is said to mean 'marked with round spots of a different colour': the author, however, seems to mean "dappled," in India *gal-dūr*.

^۴ *Muḡmat* or *bakīm*, Ar., of one colour all over.

^۵ *رُثمه*, a snip.

ارشم^۱ میگویند - و سفیدی پيشاني اگر بقدر درهم یا کوچکتر باشد آنرا
قرحه و اسب را اقروح گویند - و اگر از آن بزرگتر باشد آنرا غره^۲ و اسب
را اغر^۳ گویند - و اگر تا بینی رسیده باشد آنرا غره^۴ سائنه^۵ گویند و سفیدی
که بر چهار دست و پای یا دو پای و یک دست یا دو دست و یک
پای باشد او را تحجیل و اسب را محجیل^۶ گویند *

فکر بعضی از علامات محمود که در احادیث وارد شده * اسبی که
پيشاني و سر بینی و دو پای و دست چپ آن سفید و دست
راست آن همان رنگ اصل بدن و رنگ اصل دوش کمیت باشد
خوب است *

اغر - یعنی بعد از آن مهربه مرتبه اسبی است - که غره داشته باشد -
همچنین اسبی که دو پا و دست چپ او سفید باشد - و دست راست
برنگ بدن که آنرا مطابق الیمین^۷ گویند از هر رنگ که بوده باشد بسیار
مبارکست *

^۱ ارشم - "snipped."

^۲ قرحه, Ar., a star up to the size of a *dirham* (say a shilling).

^۳ اغر, marked with a قرحه.

In India a star that can be covered by the thumb tip, i.e., that is of the size of a thumb-nail, is called *shūra*, while if larger than that it is called *tipal*.

^۴ غره (in Hindustan *tipal*) any white larger than a قرحه, vide supra; *ghorah* is however also a general term.

^۵ سائنه, "blazed," i.e., marked with a *ghorah*.

^۶ *ḡhāra qī sāyila* a blaze that extends to the eyes and then flows down the nose in a broad band.

^۷ *Mubarrat*, Ar., white stockings, i.e., anklets.

^۸ *Muthaq'at qamīn*, Ar., both hind and near fore white, but most Indian writers so style a horse that has both near white. Some Arabic writers, however, take *muthaq* to mean 'dark,' i.e., the main colour.

اگر پد دست با هر دو دست آن سفید باشد و پاها سفید نباشد
انرا اعصم^۱ میخوانند و بد میدانند اما در صورتیکه دو دست آن سفید
باشد اگر بیسانی سفید باشد چندانى بد میدانند و اعصم نمیگویند *

و اگر یک پا سفید باشد آنرا ارجل گویند و بد دانند خصوص اگر
پای راست باشد - اما اگر با آن حالت پدستانی سفید باشد خوب
میدانند و در اشعار ... دست *

و اگر بد دست و یک پا در خلاف یکدیگر سفید باشند - یعنی یکی
از راست و یکی از چپ - بد میدانند و او را اشکال و اسب را مشکول
گویند *

و اسپى که در سفیدی پدستانی موی چغد سیاه داشته باشد آنرا غره^۲
یا قرعه شهباء^۳ گویند *

و اگر همچنین بعوض غره خطی سفید از چشم تا سم کشیده باشد
یا در سفیدی خطی سیاه باشد که راه به بیرون نداشته باشد این هر سه
قسم را بد میدانند * و اسب چشم بدون خصوصاً که یک چشمش کبود باشد
آنرا اخیف^۴ گویند و همچنین اسپى که بر زبانش خط چند سیاه یا
اندرون دهان یا بر خصیه یا بر سفیدی چشم نقطهای سیاه باشد یا در

^۱ اعصم "with one or both fore legs white": properly only so styled if it has no *ghurrah*. If it has a *ghurrah*, it is محجل or "unklotted," and not اعصم الیمین, with off fore white, the *chap* of India and Persia, and اعصم الیدین: with both fore white, the *gul-dast* of India: مطلق الیدین, according to the meaning given by Indians.

^۲ مشگول *tit*, "hobbled" with one fore and one hind on opposite sides white.

^۳ غره شهباء *ghurrah shahbā*, a broken blaze or star (*vide* p. 9, notes 2 and 3), i.e., a blaze, etc., with coloured hairs in the white. In India called عشب "scorpion."

^۴ اخیف *akhīf*, Ar., with one wall-eye, the طاقی of India.

سیاهی چشم نقطه‌ای سفید یا بر خصیه موهایی سیاه داشته باشد -
و همچنین اگر بعضی از تارهای موی دمنش سفید و باقی بزرگ دیگر
باشد همه را بد میدانند - و بعضی گفته اند اعصم ۸۰ سمش سفید باشد
بد است و الا چندانی مکتوبه نیست و اسپری ۸۰ بر سینه اش بقدر
..... یا بیشتر و با کمر خطی سفید باشد دویزد مبارک است
و الله اعلم *

فصل پنجم در ذکر آنچه تعلق به پیشت و اعضا دارد

دوش میباید راست و ننگ چون گوش اندو باشد و ننگری بلند و از
بکدیگر دور و ننگ سوراخ باشد - و اندرویس بر سر نباشد و سرش بطرف
راست یا چپ مایل - و بیخش سمت به مریجه که مایل با فاندان باشد - و
بلندی استخوان میان دو دوش ده متعل رسن موی کاکل است بلند - بی سالی
بی دوش است و چون بی سالی شیر و گاو پس و دو و رو رنگی ۸۰ در استخوان
بالای چشم است زاده بلند باشد - و جسم در چند سیاه و مایل باشد
مانند جسم اهو بهار است - و در وقت نگاه کردن باید نظر را ماند و جسم
را کساده دارد و ننگ اند - و اگر بعد از تعاب و ماندایی بسیار چشم را ننگ
و نظر را افتاده دارد - و یا بیک چشم نگاه کند و روی را بجای آن جسم
مایل دارد چندانی عیب نیست - و پاک چشم رفیق و ننگ داند و اگر
غلیظ باشد مریجه ۸۰ هنگام چشم بستن دشوار یک دبار رسد عیبی عظیم
است - و باید که نور نظرش ضعیف نباشد و شبخور نباشد و بینی راست
و بی دوش داید و هیچ وجه بر آمدن و موهنگی نداشته باشد
و سوراخها در چند کساده و نزدیک یکدیگر نباشد - و الله اعلم *

و بلند - و دهان فراخ - و موضع بر آمدن دندانهای آخرین اضراس^۱ قوی و پهن باید - و میان لب و پیشانی هر چند دور تر و صفحه رو کشیده تر^۲ باشد بهتر است - و مجموع سر و روی بی کوشش و نازک پوست و بلند و افراخته^۳ و فرجه^۴ میان دو استخوان زیر دلو فراخ باید چنانچه در انکشت سراسر دزد^۵ - و از دردن جای که بسر پیوسته است - ۸۱ عرب انرا نائق^۶ دویزد - بلند باید که ادر آنجا بلند باشد تمام دردن بلند خواهد بود - و دردن هر چند بلند تر است بهتر است - و موی یال نیز بلند باید - و در گوشت پاره بر دو طرف دردن میباشد آنجا که موهای ضعیف یال بر آمده - هر چند قوی تر باشد بهتر^۷ و دلیل قوت کردن خواهد بود - و کردن بقدر پهن باید نه زیاد - و اسپه^۸ که کردنش کوتاه و کرد باشد معیوب میدانند *

.....دردن از پشت افراخته تر و بلند تر باشد و اگر اصل کردن تا میانش افتاده باشد مذموم است - و برآمدگی که در آخر یال است بلند^۹ و از شانه دور باید - و شانه پهن باید - و پشت کوتاه و پر کوشش و افتاده و سخت باید - چنانکه ادر دست زند پشت را نه دزد^{۱۰} و کفل با پشت پیوسته باشد - در مادیان ران کوتاه و در اسپ نر بلند باید و ران و کفل پس و پر کوشش چنانچه رانها از یکدیگر دور باشند - و دو طرف کفل یکسان بمرتبه^{۱۱} که هیچ یک بر آمده تر از دیگری نباشد - و استخوان دم کوتاه و موی آن بلند باید - و مکروه است که دم را بیکطرف مایل دارد و علت

۱ فِرس the grinders; pl. of فِرس.

۲ i.e., the head should be long and the line of the forehead and nose viewed in profile straight?

۳ افراخته seems to mean "held high."

۴ نائق Ar., the place of junction of the neck with the head.

۵ Apparently the top of the shoulder-blades.

۶ This apparently refers to the withers.

۷ پشت را دزدیدن; the author means "shrink, or crouch."

این بعدادت باشد - و همچنین مکروه است که دم از کفل بیرون آمده باشد^۱ و این در اصل خلقت باشد - و زیر کردن آنجا که سینه بند دزد پهن باید و اصل سینه نیز پهن و کشاده و پر باید - و دو گوشت پاره که از دو طرف سینه بر می آید هر چند بیرون آمده باشد بهتر است و بر آمدنی هر دو یکسان باید - و استخوانهای پهلو^۲ قوی و بیک دیگر پیوسته و شدم کشاده و کشیده باید - و دو خصیه مثل مکدیگر باشند و بسیار بزرگ نباشند و ادریکی بزرگ تر باشد از دیگری با در اعل بک خصیه داشته باشد معیوب است و ذکر بلند معیوب است - و استخوان بازو که میان شانه و ساعد^۳ است کوتاه و استخوان ساعد که باین نر از بازو است و ذراع نیز دو بند قوی و بلند و بی دوش است چون ذراع سگ تازی باید - و باریکی که میان استخوان ذراع است کوتاه - و استخوان ساق با^۴ نیز کوتاه و بی دوش است باید - باریکی میانش بلند و همچنین بالای ساق بلند - و چنین نفعه اند که وسط ساق پا را ادر از بیش ملاحظه کنند باریک باشد و ادر از پهلو نه بینند پهن نماید - و ادر از عقب نظر کنند متوسط باید^۵ و رانوها در بزرگی و کوچکی یکسان و موی اخر ساق سیاه و نرم و خردان دست و پا که عربان^۶ بسع^۷ دو بند قوی و کوتاه باید و سمست نباشد چنانکه سم کاهی بطرف راست و گاهی بجانب چپ مایل شود این عیب در پا بیش از دست میباشد - همچنین باید رسغ راست در سم نباشد بلکه بقدر خمیدگی داشته

^۱ Author's meaning not clear.

^۲ *stakht wân-i pahlū* = *danda*, P., the ribs.

^۳ *ساعد* and ذراع; by these, the author means the cannon-bone called *وظیف* in Arabic. According to Arabic books on horses, however, ذراع is the forearm between the knee (*کعبه*) and the elbow (*مرفق*)

^۴ *ساق با* = bone below the hock.

^۵ *ساق*, the hock, should be well let down.

^۶ *عربان*, Ar., and *خردان*, P., a postern.

باشد و این راستی در پا چندانی عیب نیست - و سم پهن و سیاه و مهبان
 دهی باید - و سورش بطرف راست و چپ مایل نباشد - و اگر پیش سم
 بلند و عقبش تنگ باشد مذموم است و از نوشیروان منقول است که
 دغنه بهترین اسپان آنست که سه عضو دراز و سه کوتاه و سه عریض و سه
 غلیظ و سه وسیع و سه صافی و سه سیاه باشد اما سه عضو دراز دوش
 و دردن و رانها ست - و کوتاه اسنخوان دم و خوردگان و پشت - و پهن سیقه
 و گردن و پیشانی - و غلیظ موی کادل و عصب دست و پای و رانها -
 و وسیع سوراخ بینی و زیر گردن و شکم - و صافی موی یال و پوست اقل
 و اعل سم - و سیاه چشم و لب و سم است *

فصل ششم در آنچه متعلق است به اندام

هر اسپی قابلیت تربیت دارد - مگر آنچه مهر^۱ از چشم و بینی
 نداشته باشد و آن دو نشانه است در دست و بر بازوها از طرف اندرون
 و دو نشانه در پای نزدیک زانو از طرف اندرون مانند چرمی ده آتش
 دیده باشد سخت و بهم کشیده و انرا بپندمی^۲ پر^۳ کویند * و از کتب این
 من چنین معلوم میشود آنها اثر چشم و بینی است - ازین جهت که کره
 وقتی که در شکم مادر است سر خود را در زیر شکم خود دارد چنانکه
 چشمها در میان دستها و بینی در میان پاها واقع میشود - بدین سبب این
 نشانهها بهم میرسد * پس اگر این نشانهها و علامتها چنانکه مذکور شد نباشد

^۱ مهر the "chestnuts", apparently the author's term only; possibly incorrect.

^۲ Bar ī-- "near to--"

^۳ Indians call the "chestnuts" *par* or "wing." The horse was, according to the Hindus, originally a winged animal, and Indian sages believe that the chestnuts mark the place where the wings were cut off.

معلوم میشود که در شکم مادر بر حالت طبیعی نبوده و قابل تربیت نیست *

و دیگر از علامات نجابت آنست که بلندی رو از میان سر و سوراخ بینی تا میان هر دو چشم مساوی باشد و اهل هند درین باب (۱۵) تمام دارند و آنرا نشان عمده در خونی میدانند * دیگر از علامات آنکه بلندی بودن (یعنی از محل رستن موی کاکل تا سر دوش که آخر پال است) مساوی باشد با مجموع پشت و کفل (که اول آن سر دوش و آخر آن محل فرو رفتگی دم است) * و در وسعت سوراخ بینی پیر بمبالغه بسیار موده اند که در دیدن از نفس زدن عاجز نشود و گاه داشت که اسب تمام خلقت خوش صورت را بدین عمل بینی شگافند^۱ و بد نهایت بگند و در وقت دودن باید که اسب را بلند کند چنانکه بسوختن دندانها نزدیک شود اما بشروطی که سر سم از دندان بلند شود بلکه آویخته باشد *

فصل هفتم در حوایر

تربیتی که در موی دم میرسد باعتبار شجاعت آنرا دایره دوند و دایره در چهار موضع باقی میماند و سوم است اول میان سینه دوم سر دوش یا حوایی آن سیوم در طرف ران از جیب و راست آنجا که گاهی اسب دم خود را میزند یعنی نهاده چهارم میان پستانی * چنین گفته اند که اگر در میان پستانی یک دایره باشد خوب است - اما اگر دو دایره باشد بسیار بد است * و دیگر

1 The nostrils of asses are very frequently slit open.

^۱ موضع گذاشتن تیغ، where the girth passes under the belly.

Da'uth, Ar., *puh*, P. (*puh* in India) and *bhūnari*, etc., Hindi, a 'beetle' or wheel in the coat of a horse.

دو دایره که در اسب میباشد مکروه نمیدانند - و طایفه از متأخرین گفته اند بر دو استخوان که از طرف راست و چپ زیر گوش برآمده اگر دایره باشد بد است و بر بالای پدینانی زیر موی کاکل اگر دو دایره باشد بسیار خوب است - و اگر یک دایره باشد یا اما در آنموضع دایره نباشد بد است - و چنانست که گویا اسب یکچشم یا بی چشم باشد * و اگر دو کردن دایره باشد و آن در بدوش نزدیک تر است مکروه است و اگر بر سر یا بسینه نزدیکتر است بهتر است * و در زیر گردن بر اطراف سینه اگر دو دایره باشد مبارک است - و در پهلو آنجا که پای سوار میباشد دایره مکروه است، خصوصاً جانب راست - و بر ذراع از طرف بیرون باندرون اگر دایره باشد بعضی مکروه دانسته اند * و اسب وقتی که بسته است - اگر سر را بجانب راست و چپ اکثر اوقات حرکت دهد بد میدانند^۱ - و اسپیی که بر دو جانب گردن یا سینه خود داغ فرورفتگی داشته باشد^۲ مبارک است * و از اهل هند مقلول است که دایره زیر موی کاکل را خوب میدانند و همچنین اگر بر لب بالا دو دایره نزدیک است بیکدیگر، خوب میدانند * اسپیی که بر روی و سینه اصلاً دایره نداشته باشد بد میدانند - و نیز همچنین دایره ذراعیه^۳ و زیر گوش را بد میدانند - و اگر در زیر چشم یا زیر زانوی دست و پا از طرف اندرون یا بر لب زیرین دایره

^۱ i.e., 'weaving.'

^۲ Apparently the Prophet's thumb-mark *nishān-i angusht* (in the Panjab *angūṭhā*). The horse the Prophet rode is supposed to have had this mark, which is, in the Panjab, considered auspicious or otherwise according to its size. The mark is supposed to be peculiar to Arabs, but it is occasionally found in walers. Vide Phillott's translation of the *Faras-Nāma* of "Rangin."

^۳ *دائرة ذراعیه* the author means a feather on the cannon bone, but vide note 3, p. 13.

باشد عکوره میدانند - و دندان بلند که از لب بلند تر باشد اما آنکه دو دنداننش از سایر دندانها بلند تر باشد نیز بد میدانند و همچنین اسپی را که بیهوده دست بر زمین زند بد میدانند *

فصل هشتم در بیان اقسام اسبها

بدانکه بهترین اقسام اسبی است که پدر و مادرش عربی اصیل باشد و اسپان طوایف عرب چندانسی از یکدیگر تفاوت ندارند * ابلق در نرخی بسیار و در عربی کم است ازین جهت که نعل و مادیان در وقت ازدواج ادر نوه و دشت و بیشته و آب و سبزه و این قسم امور رنگارنگ در نظر دارند نطفه نیز بالوان مختلف صورت عیب ندیود * عربی را همین رنگ روان و محوای هموار یکسان در نظر است - نطفه جز بیک رنگ صورت نه بغداد و بغداد ادر کسی رغبت نه تحصیل ابلق با مابع * یا محجل^۱ داشته باشد داید که در وقت ازدواج جامه با چربی رنگارنگ بهنیتی که اسب را نآن آفتی باشد بطورینی که خواهد در نظر اسب بدارد که این معنی وسیله اختلاف الوان کره میشود و اسپان دوری^۲ و رهاور و بعضی تند دونده میشوند چنانکه دل دردد اند که یابو در دو شب و یکروز نوک فرسنگ تاخت درده *

^۱ In India a horse with long projecting tusks is *qat dānt* or "elephant toothed." If the teeth are prominent, or uneven, or deficient, or if the horse is underhung, it is *shutur dandān* or "camel toothed." If "overhung," it is *tūt-dahan* or "parrot-mouthed."

^۲ *Pahl*, an entire horse, also a stallion for breeding purposes.

المع note 3, p. 8

^۳ *qābū*, note 3, p. 9

^۴ The term *qābū* "a pony" in Persia generally implies a coarse-bred, under-sized pony or pack-horse. The Indian word *tūtū* is coming into use amongst Persians.

فصل نهم در فرق میان خوبی مادیان و فاعل

و در بعضی اوصاف آنها از صفات ذمیمه آنچه قبل ازین مذکور شد
از شکل و اندام و علامات و علامات میان هر دو قسم است - مگر بلندی
و کوتاهی دردن در مادیان آن مقدار عیب نیست که در اسب نر - و میان
دوران مادیان تفاوتی بهتر است چه اندر فراخ باشد پاهایش سست خواهد بود *
دیگر بسیار خفتن در مادیان عیب است و اسب نر اندر بسیار خوابد و در
خواب ناله کند پسندیده است - و همچنین در علف خوردن فاعل باید
آهسته آهسته خورد - ساعت ساعت سر برداشته زمانی توقف نهد -
بخلاف مادیان که باید علف را بزودی بخورد و توقف نکند - و در ترجیح
یکی این دو قسم بر دیگری از هر طرف سخنان گفته اند و آنچه
بتحقیق بیوسته و از قدما منقول است آنست که در غارتها و شبنخون و سایر
مواضعی که اخفا و پنهانی مطلب باشد مادیان چون شیهه کمتر میکنند
بهتر است - و در صف جنگ یا قلعه گیری فاعل مناسب است چه قوی
و چنده نر و تند تر میباشد - و در مشقتها و زحمتهای بیشتر اسب
خاصی باید ازین جهت که مهر بر تکمیل محنت و زحمت بیشتر دارد -
بزع فقیر اسب نر بمقتضی آیه *لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثِیِّ* و آیه *وَلَيْسَ*
الذَّكَرُ كَالْأُنثِیِّ بهتر است زیرا که خوش حسن است * و سردارانرا نشاید
که بر مادیان سوار شوند چه باعث خجالت راکب گردد - هر اسپ
بعجانب او شیهه کند - و بسا باشد که انداز پریدن^۱ کند *

apparently try to cover. انداز پریدن کند ۱

فصل دهم در اخلاق ذمیمهٔ اسب

اکثر افسام اسب خصوص فعل اخلاق فاحش می‌دارد که بعضی از آنها بمعالجه و تدبیر زایل می‌شود و بعضی قابل علاج نیست و چون در شناختن اسب معرفت عیوب از ضروریات اسب محتملی درین باب مدکور می‌شود - از آنجمله اربی و کوری و انگلی - و اینها معلوم می‌شود اگر اسب از اواریها و اشکال مهیب متأثر شود - و اگر سادان بیفتد شیبه نکشد + و از جمله عیوب نیز آنست که چپ باشد یعنی در داخل شدن ایها یا بر آمدن بر جای بلند دست چپ را بیفتن ندارد ^۱ * و از جمله عیوب اسب آنست که شتر موطه و خرسم و اسدر دم ^۲ و ماده رو^۳ باشد و این عیوب اکثر در خلقت باشد + اما آنچه حادث می‌شود اول جروبی است که از همه بدتر است و آنجنان باشد که در موضعی دانسته و هر چند تازیانه زند حرکت نکند + دندان در سفاکی که از اکثر حیوانات مد + و دیگر دندان بر فانی و لکد زدن - و ناله باشد که چون سباع شود * در انانی که بندگان نواب صاحب و فبله به اجمیر سرینف مدفهوردند اسبی از طوبله در راه رها شد و بک نفر را بازو بدندان شکست و دندونهای شانه چابود

^۱ *Chap dact*, "left footed," by this, the author means entering water or its table with the left foot first. Old-fashioned Muslims start on a journey by advancing the right foot first. Amongst Indian, Afghan, and Persian horse-dealers *chap* or *chap dact* signifies have the off-fore white, unlucky. In India a horse having the near fore white is *gul dast* "flower-footed."

شتر موطه, "camel-hung," meaning of term obscure.

khur dam or *khur-dam* "a short-tailed," i.e., with upright hoofs: the term implies tripping.

^۲ *Asb dam*, "mule-tailed" in India *khur dam* or "mule-tailed," i.e., with the root of the tail thin, covered with short and curly hairs.

Mul-chin "mule-foot" amongst Indian and Afghan dealers means heavy flat feet and narrow forehead.

ماده روئی (from Arabic ماده روئی, phalanx)

غرض چند کس را بیم جان کرد - بعد معروض بموجب حکم کنند *
 و دیگر سرگشتهی کردن چنانکه دهان را بجام را بدنشان گیرد و باز نه ایستد
 و راه حرکتی ناخوش کند و سوار را مستغرق بر افکندن گرداند * دیگر آنکه
 در رفتن یا دودن بجای راست یا چپ میل^۱ کند * و گاه باشد که
 بر دو طرف رود و هیچ وجه درست نبرد * دیگر شوموسی^۲ و آن منع
 کرد دست از سواری - و گاه این معنی نسبت با یک شخص خاص باشد
 بسبب عداوتی - چنانکه اسب مندرلی^۳ ابلق ترکی بود و فقیر میل
 تمام بسواری او داشت زیرا که در حسن رفتار و جمال بی نظیر بود *
 روزی بسبب زجر رمیده خاطر شد و همیشه منع از سواری میکرد
 و بسماجت سوار شدن میداد و دیگری را منع از سواری نمیفرمود * و دیگر
 منع زین یا لجام کردن و مضایقه در نعل بستن * اما اکثر اسپان بد نعل
 فوی و سخت سم میداشتند و تاب ریاضت میدادند * دیگر عثار^۴ که آنرا
 سکندری^۵ گویند و این از سستی دست و پا یا از کاهلی باشد - و گاه این
 علت از امراض سیند باشد * دیگر خفتن در آب یا ریگ روان * روزی
 سرکار بنده نواب صاحب غفران منزلت از رودخانه گذشتند - اسب
 عراقی کمینی در زیر سواری بود - در وسط رودخانه یکبار نشست - بعد
 بر آمدن بکنار ذبح فرمودند * دیگر بسیار افساندن دم و گاه باشد که در
 آلودگی در بول و سایر کثافتها این حرکت بیشتر واقع شود - و بعضی

^۱ i.e., boring; in Hindūstānī *ek-bāgū*, adj., lit. "one-reined."

^۲ شوموس Arabicized form of چپوش, P., vicious, of horses.

^۳ مندرلی ابلق a skewbald, i.e., dun and white. *Ṣandālī* the colour of light sandal wood.

^۴ عثار sub., Ar. and سکندری, P., tripping; the latter word in modern

Persian is often used for tripping and falling.

^۵ *Khuftan* here means lying down. Indians believe that rearing foals on buffalo milk causes them to lie down in water.

احولی^۱ را از جمله عیوب شمرده اند - اگرچه بدنامست اما جمعی اسب
احول را مبارک میدانند و میکویند دلیل احول بود و الله اعلم *

فصل یازدهم در متعلقات ازدواج و تربیت گاو تا هفتم سواری

فحل و مادریان هر دو در پیب و خوش رنگ داید - اگر پیب ساله باشد،
بهر است - و مادریان پس از آنکه سال حرام رسد فحل یابد، اوکتد -
ازین جبهه که مغز استخوانس در سال سیمومی میبرد * و اسب از آن
سال سیموم حرامه باشد تمام مادریان نافع میباشند و هم گاو ضعیف و بی
موت خواهد بود * و باید که اول مادریان چند روز سواری کنند چنانکه اندک
میلی بلاغری کند و بعد از آن فحل و مادریان را بکوبند بکوبند و بایند تا
هنگامی که اثر رغبت از هر دو جادب ظاهر گردد - آن وقت بیاید ازین -
و بعد از هفده ادر راغب باشد باز بجهانند و همچنین تا سه بودت * اما
در یکی ازین موازب مادریان باز در وقت داید فحل را سه ساله
میسود و علامتش است که ریگ داید و فحل را با او جمع شود
و علامت دیگر آنکه سر پستانها سبزه شود و حقیق داید که ادر در اول
از جادب راست از پستان شروع در ورم و بیاضی کند که خواهد بود
و الا ماده *

از رومیان مأخوذ است که در وقت اجتماع ادر از جنوب نوزد *
ماده صورت می نهد و بجز از ایشان نقل شده که بمرمن اوقات حدس

فعل و گندن چار ماه است - کانون الاخر و شباط و آذر و نيسان^۱ است که پنجاه و يکروز بعد از نوروز جالبي بانجام ميرسد * و فارسيانرا اعتقاد آنست که بهترين فصل از بيست و دوم اذر ماه است و بيست و سيوم اسفند است و ظاهراً اين معني نسبت بسوردي و درمي بلاد متفاوت ميباشد * و ضابطه آنست که ملاحظه نمايند که در وقت اعتدال هوا و اول دميدن علف متولد شود * و مدت حمل باثفاق کمتر از نه ماه نميباشد و در اکثر آن خلاف کردند - بعضی يارده ماه و هشت روز گفته اند و جمعی يازده ماه و يازده روز - و طايفه دوازده ماه تجويز کرده اند * و گره شريفتر در شكم بماند قوتي تر خواهد بود * بايد که در آن مدت مادرانرا نديانند و سواري بسيار نکنند و بهيچ وجه زحمت نفرمايند - و بعد از تولد بستر آنست که يک سال شير مادر بخورد - و اگر بسبب آبستني يا مانعی ديگر ميسر نشود بشير حيوانی ديگر پرورش دهند * و بعضی خرما نيز دهند * پس ادر خواهند بزودي فرويه و قابل سواري شود و رنگ بدن و مويش صاف گردد شيرکار دهند - و ادر غرض سبكي و روندگي باشد شير بوسقند - و ادر قوت و سختي استخوان مطلب باشد شير شتر * و بعضی در همان چند روز اول بعلف عادت دهند و بعد ازان که استخوان بقدر سخت شده باشد جو سيدهند ازين جهت که ساير حبوب سبکتر است - و بعضی زرت^۲ ميدهند ازين جهت که قوت بيشتر دارد و استخوانرا بزودي

January, کانون الثاني or کانون الاخر^۱

شباط February.

آذر March.

April: these are Syrian months. 1: ar. آذر, however, is a month of the ancient Persian solar year, corresponding to about 21st November to 21st December.

قوي گرداند - و هر قدری که چو میدهد ادر زرت دهند نصف آن باید داد * و بهترین تربیت های گره آنست که زمینهای سخت و سنگلاخ اندک که دشوار باشد از عقب مادر بدوانند که سم و اسناخوشی نصابت و سختی بدر آید و اگر متوسط الحاقه باشد یعنی بسیار قوي و ضعیف نباشد یک سال و نیم سواری نباید بود بعد از هجده ماه شروع در سواری کنند چه اگر قبل ازان سوار شوند دست و پا سست و مزاج ضعیف میگردد - و اگر ازان مهلت تأخیر کنند سر سخت و دست و پا سنگین میشوند * و بعضی گفته اند مادیانرا در چهارده ماهگی سوار باید شد و اگر زیاده ضعیف یا قوي باشد تأخیر با تقدیم سواری جایز است *

فصل دوازدهم در آداب سواری

اول که زین بر پشت گره گذارند هر چند تندی و بدخویی اند پسندیده است ازین جهت که علامت سختی و توانایی است و ادر در آنوقت بدخو نباشد سست و کاهل خواهد بود و اگر زیاده سببش اند جولا^۱ بر دست و پا و کف بر گردن اندک و ادر در زمین هموار میسر نسود میان آب عمیق برده بجولا و دمق متعین سازند - و دو سه روز اول بی آنکه کسی سوار شود قدری راه بگردانند و هر روز مقداری بیفزایند - آنگاه شخصی کوچک سبک صاحب وقوف سوار شود چه ادر در اوایل سواری شخصی سنگین برود نتیند دست و پا و پشتش سست شود و چندان ترقی نکند - و باید آهسته براند آفتقدار که دشوار نباشد و هر روز قدری بر مسافت زیاده کند و بعضی روزها اسب را سست فرمایند و سوار نشوند.

^۱ جولانه، letter corruption of جولانه vulgar for جولانه.
Sust, work.

و این امور نظر در ضعف و قوت کرده مختلف میشود ، و عدل را سست باید گرفت که بیع طرف مایل نباشد و زیاده سست نباید داشت و سخت نباید کشید - و باید که میل و اعدام سوار بر ران و رکاب بیشتر باشد و خود را بر پشت اسب سبک دارد و بعقب میل نکند مگر در مسافتهای پست و از هر چه کمره رم کند بآهستگی نزدیک آن باید برد و گاه باشد که درشتی نیز باید کرد - و از مواضع بلند و جاهای وسیع مانند جداول و غیر آن بجهانند - و در اثنای رفتار باز ندارند که باعث حرونی^۱ خواهد شد - در هر باب مدارا و حکمت باید کرد تا هدامی^۲ که رفتار ایبیه^۳ بیاموزد - و علامتش آنست که پاها را بجای دست رساند یا گذارد و هر چند بیشتر گذارد بهتر است - و چون درین رفتار چابک شود گاهی باید دوانید و در دویدن تعلیمها باید داد که از راست و چپ بکردد و باندک اشاره بایستد * بعد از آنکه در ایبیه تند شده و دویدن را بعد کمال رسانیده باشد تعلیم پویه^۴ باید کرد و آن مرتبه ایست که از دویدن نه بعد کمال است - و نیز گرگ دوی^۵ باید آموخت و آن میانه رفتار و دویدنست - و این دو قسم بر مسافتهای دور که قطع آن بزودی مطلوب باشد ضرور میشود ازین جهت که دوانیدن در آن قدر مسافت باعث هلاک اسب میگردد و بر رفتار هموار^۶ راندن فرصت وفا نمیکند - و در هر مرتبه از رفتار باید که حفظ آن مرتبه نمایند و هیچ یک را با دیگری آمیخته نسازد * و دیگر تعلیمها که در جنگ ضرور میشوند باید کرد - مانند گردشها و جستنهای

^۱ *Harūnī*, subs., P., "jibbing," from حرون Ar. adj.

^۲ *Ebiya*, Hindī, a term now obsolete; it was a kind of amble, not so easy to the rider as *yurgha*; vide trans. of the *Faras-Nāma* of Rangīn. A few old horse-dealers still remember the word.

^۳ *Poya*, a canter or a very slow collected gallop.

^۴ گرگ دوی, (*lit.* wolf-run) 'lope.'

^۵ رفتار هموار, an even amble, an amble without breaking into a fast gallop ?

و آیسزادنها - هر یک در جای خود * و آلات تعلیم چهار چیز است -
 عذان ازین جهت که بدهنه پیوسته است - و رکاب - و چوب تعلیمی -
 و تازیانه * اما در ایبیه عذرا درشت باید داشت و گاهی با رکاب با چوب
 تعلیمی اندک اشاره باید کرد که بقدر خبردار شود و فطره^۱ را تغذ دراندند -
 و اگر غلط کند در روش - با اشاره عذان آگاه گردانند - و در وقت پا گذاشتن
 بر رکاب بگویند - بِسْمِ اللَّهِ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيمِ الدَّيُّمِ هَدَيْنَا
 لِهَذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَيْنَا اللَّهُ سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا
 كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ * و در کتاب کافی و تهذیب از سید و سیور کایفیات علیه و آله
 افضل الصلوات روایت شده که هر کس^۲ در وقت سواری این کلمات را
 بگوید محفوظ میماند او - و چهار پای او - تا هنگامی که فرود آید *

فصل سیزدهم در ازاله اخلاق ذمیمه

آنچه قبل ازین از صفات و اخلاق مذمومه مذکور شد، چون اکثر ار
 فا شایستگی و بیوقوفی سوار حادث میشود چاره آنست که بملاحظه
 درشتی در دفع آن سعی کنند^۳ و آن عادت را بالکلیه موموشند - و اگر
 اسب از فروبی ... بر ریاضت و سواری زایل گردانند - و بعضی اسب را که
 حرونی کند و در یک موضع نایستد آهن پاره گرم کنند و در سر ذکر یا ناف
 او گذارند که بترسد - و گاه باشد که سواری یورقه^۴ نفع کند * و شیخ جلیل
 القدر علی بن طارمس علوی در کتاب امان الاخطار نقل کرده اند که این
 آیه را بخوانند و بر گردن اسب حرونی بیاویزند و در گوش آن بخوانند

^۱ *طهره* error for *طهره* - *طهره* کردن or *طهره* etc., in diet, "to make
 pure."

^۲ *طهره* or *طهره*, some variety of the amble. By *طهره* the author seems to
 mean a slow amble. In Persian *طهره* is used of the ordinary donkey - amble.

أَرَأَيْتُمْ يَوْمَ أَنَا خَلَقْنَا لَهُمْ مِنَّا عَمَلَاتٍ أَيْدِيًا أَنْعَمْنَا فِيهِمْ لَهَا مَالِكُونَ وَذَلَّلْنَاهَا لَهُمْ
فَمِنْهَا رَكُوبُهُمْ وَمِنْهَا يَأْكُلُونَ *

دیگر سوختگی و دندان گرفتن - اگر بتدریج زایل نشود چاره آن کندن
دندان و خصی^۱ کردن است * و بعضی اسپان سرکش را گفته اند که یک
موس^۲ پشت زیاده بر اسپان دیگر دارد که از دوآیدین آن مهره بدر آید و
چندان میدود حتی که سوار را می اندازد و این قسم قابل علاج نیست -
و در شومسی^۳ نیز لطایف تدبیرات تاثیر میکند * بعضی اسپان مانع
الانزال میداشند یعنی هنگام فرود آمدن حرکتهای ناخوش میکنند که مانع
فرود آمدن سوار باشد - و اکثر عللش آنست که زخمی در پشت داشته
و هنوز چریش پاک نشده ظاهرش بعم آمده است - و آن چرک دران
میان مانده - بسبب خارش پشت از حرکت سواری اسپ را خوش
می آید و مانع فرود آمدن میشود - و علاجش آنست که زخم را بشکافند
و هر کثافتی که داشته باشد بیرون آورده بتانوانی چند که در معالجات
مذکور میشود به سازند *

و منع از نعل - اگر علت آن از ناشایستگی باشد که از آغاز رمیده
و ترسیده بلطایف چاره کشوند - و اگر سببش خشکی و سختی سم باشد
دوسه روز به شیر چرب کنند که در تراشیدن دشوار نباشد و نشکند - و
زیاده از قدر ضرورت نگیرند * و از جمله آداب نعل بستن آنکه اگر سم اسپ
بیکطرف مایل باشد از آن طرف زیاده تر بگیرند و از جانب دیگر کمتر -
و نعلی که اطرافش متفاوت باشد به بندند چنانکه طرف قوی از نعل

^۱ خصی کردن ; this term is generally used for goats and cocks, but is also sometimes applied to horses.

^۲ شومسی vide p. 20, note 2.

پنجابی که کم درفته اند افند و طرف نازک سجادی که زیاده گرفته اند .
و گفته اند که اگر چند نوبت چنین کنند آن کجی راندل شود - و در
سکندری ^۱ اگر علت آن کاهلی باشد البته ..... باید کرد *

و در منع لجام - مکرر دهغه را نمک الوده کنند * و در تابی مذکور
است که هرگاه رم کند تا منع از لجام نماید این آب را بدوش او
بخواند - اَوْعِزْ دِیْنِ اللّٰهِ بَبَعْوَنَ وَلَهُ اَسْلَمَ مَنْ رِیَّی الْمَوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوَّاءُ
وَ كَرِهًا وَالْیَیَّهْ بَرَجَعُونَ *

فصل چهاردهم در آداب آب و علف دادن

چون اکثر اوقات نریت اسب در اوایل ایام سال انجام می‌دهند
و بسبب ریاضت و سواری اسب لاغر می‌شود علف تازه داد و آب تازه
کرد و هر سال اولاً قبل روز علف دادن اخلاط واسه را دفع دهند و آبگ
مدن و موی را عاف و روشن می‌گرداند و باید که علف بسیار تازه باشد چه از
درشت یا مایل بخسبی شده باشد چندانکه نماید دردد - و بدین سبب
علف را در موضع متخالف که هوای بعضی سرد و بعضی گرم باشد
کاشت تا در تخم کاشتن نندمی و ناخیزی نمایند که مردی هر روز می‌دهد
باشد - و پیش از بر آمدن آفتاب دردد که شبنم بر آن باشد - و مدام در
نوبت آنقدر که بیک دست توان کپوت نمایند چه اگر یک نوبت در جز
دهند زود سبو و دل زده خواهد شد * باه باه و درمی رنگ باید داد *

^۱ here mean simply "tripping," but in modern Persian at any rate it often implies hitting as well as tripping.

* In the north of India horses are usually "soaked" in the Spring by being fed on green wheat or green barley for forty days. There are two systems, *chāhānā* and *chāhānā* - and translation of the *Furā Nāma e Raqīn*

باعث کوارائی و بسیار خوردن علف میشود و اگر نمک نخورد بمعی و
 جگر بدهند - و در ایام علف خوردن سواربی بسیار که باعث رنج و ماندگی
 شود نباید کرد - و بعضی دران ایام جو نمیدهند اما بهتر آن است که هر
 روز پنبین^۱ ده یک یا هشت یک آنچه عادت داشته باشد جو در آب
 دخیسانند تا شام - انگاه باسب دهند * و مادیانرا بیشتر می توان داد
 و در وقت تشنگی آب برف و یخ دهند * و گفته اند هیچ چیز اسپ را
 چنان فائده نمیکند که یخنی^۲ را قیمة کنند و آب یخ آمیخته اندک
 بدهند * و در وقت جو نیز یک دو مشت جو باید داد که باز گرفتن جو
 در هیچ حالت خوب نیست - و اگر یخنی از گوشت خوک باشد بهتر
 است - و در هر مرتبه قاعده آب باید درک کرد چه اگر زیاده
 دهند اعصاب سست گردد و اگر کم دهند احشا خشک گردد و سرفه بهم
 رسد * و بعضی گفته اند در تا بستان گرم سیر از صبح تا شام سه چهار مرتبه
 آب باید داد و در عاب جو دادن البته زبان دارد و باعث قولنج^۳ میشود -
 اما اگر اسپ را چنان عادت داده باشند ..... آهسته آن عادت باید
 گرفت و اگر یک بار قطع کنند بسیار باشد که گلو و جگرش خشک شود
 و قی کند و اگر چنین شود بعد از قی اندکی آب باید داد تا بنشاط آید
 و کلا اندک باید داد آنقدر که خواهش تمام داشته^۴ باشد و هر چند
 کمتر دهند بهتر است چه بسیار دادن تاریکی چشم و کاهلی آورد - و در
 گرما بیفتاب و در راه دور بی مهر گرداند - بخلاف جو که بهتر است یک بار

^۱ پنبین Afghan and Panjabi; midday.

^۲ یخنی in India means not only broth but the meat (in lumps) from which broth is made. In Persia *yahnī* is soup with butter in it.

^۳ قولنج a general term for colic.

^۴ خواهش تمام نشده باشد, the author means that the horse's appetite should not be satisfied.

دادن - و بهترین اوقات اول شب است - و بعضی در وقت عادت
میدهند و آن باعث امراض میشود لیکن این بعادت و بلاد بر میگردد *
در هند اسپانرا مهیله از ماش سیاه^۱ موافق ترین غذاهاست و متعارف
هم - غیر این غذای نیست - مگر گاهی در هوای گرم آرد جو که ارداوه
کوبند میدهند - و اگر زحمتی رسیده باشد در آن شب جو را کمتر از عادت
باید داد خصوص در اسپان فربه - و همچنین هر اسبی را که بسنه باشند -
و چندانی حرکت نکند - در هفته یک شب جو کمتر از عادت باید داد -
که نفع بسیاری دارد *

فصل پانزدهم در خدمت گاری

زیر دست و پای خشک و نرم و نگون باشد یعنی موضع پای را
بلند تر از موضع دست سازند تا همگی میل و اعتماد بدن بر دستها باشد
و هر روز دو مرتبه تیمار کنند بغویی که هر کثافت و دردی که درین موجب
باشد زایل شود - و در ضابطه آب و علف اهتمام تمام نمایند و دو ساعت
پیش از جو هیچگونه کاه و علف ندهند که جو را برغبت تمام بخورد و
بهوای مختلف عادت باید داد تا از سرما و درما پاک نداشته باشد - و در
زمستان بعد چند روز چوب گر صحرایی^۲ در امطبل داید، سوخت چنانکه
دردش بدماع چهارپایان رسد که نفع تمام دارد *

^۱ ماش سیاه : *māsh*, H., is a kind of pulse, of which there are two cultivated kinds, one with black seeds, the other with smaller green seeds.

^۲ ارداوه : a term applied to roughly ground barley and also to a mixture of crushed barley and gram. The meaning of the term varies locally and is sometimes applied even to crushed wheat.

در صحرایی : apparently the common tamarisk. The tamarisk emits a foul odour when burnt.

فصل شانزدهم در ذکر بعضی از معالجات که مخصوص چهارپایان است و از کتب بی‌طرحه نقل شده

مخفی نماند که عرقی که در فصد آن در امراض بهایم حاجت
می‌افتد بیست و یک رک است، باین تفصیل - عرقین بارزین ^۱ هر یک
بهموی گوش است و فصد آن جهت تحریک سر و گران خیزی و جنون ^۲
نافع است * عرقین مخفون در شریبغی یکی است و جهت امراض چشم
و یبغی و کوش و دهان مفید است * عرقین وداجین - در دو طرف
گردنست - جهت حکه و جرب و برص و ربختن مو و امراض حاره و نزلات
نافع است * صافنات ^۳ - چهار عرق است در طرف وحشی ^۴ دست‌ها
و پاها جهت ربختن موی که جرده ^۵ گویند مع ضعف قوایم و زحمت بار
گران و جراحت سم نافع است * اخرسان ^۶ - دو عرق است و از دو طرف
کفب کشیده تا برمانه ^۷ جهت امراض پشت و کمر و صعوبت خوابیدن

^۱ عرقین بارزین *lit.* "the two visible veins"; term not traceable.

^۲ جهت تحریک سر و گران خیزی و جنون. *Tahrik-i sar*, apparently mean

'weaving,' which in one Arabic MS. is classed as a disease. *Hirān-khizī*, "difficulty in getting up," vide a few lines lower.

^۳ صافنات *in Lane* the saphena or crural vein; or the صافنان are two veins in the legs, or in the thighs.

^۴ طرف وحشی is the right or off side (of an animal) as opposed to انسی *insiy*, the side from which an animal is mounted by man.

^۵ جرد *جَرْد* having no hair or short fine hair: see p. 36, note 1.

^۶ اخرسان not traceable; the word is apparently the dual of اخرس "dumb."

^۷ برمانه *برمانه* the navel, etc. ?

و برخاستن و تشنج و بدی نشخوار^۱ فصد آن نافع است * عرق ذنب .
 رگی است در زیر دم - جهت امراض رحم و خصیه و ملت شیره و بدی
 هضم فصد کند * عرق وحشییات^۲ - چهار عدد است در باطن دست‌ها
 و پاها و مقابل صفات - جهت امراض فواید و سینه کبیری و حرارت
 مفرط باید فصد نمود * ضفدعین^۳ - دو عدد است در جهت زدن
 جهت بدی نشخوار و سیلان کف دهن و ورم دلو فصد کنند *

اما طریق معالجات است که در امراض حارة علف‌های سرد مثل
 اسفناج و کاسنی و کاهو و غیر آن دهند و در امراض بارده علف‌های گرم
 و بجای جو پنبه دانه و عدس و امثال آن - پس ادویه مخصوصه هر
 علتی را استعمال نمایند ؛

امراض راس - یکی آنست که در ابتدا سر را حرارت دهد و سیلان
 رطوبات بینی و ملت اکل و بعد ازان ورم مستطیل در غناب کوش
 به‌مرسد *

علاج - کسودن رک بارین است - پس طلا خوردن ذیل و تخم ازان
 (که روغن او را فسرده باشند) با صابون - و یا بور فطونا^۴ و شیره مغز
 گردد علاج قرحه^۵ باید کرد *

و
 ۱ نشخوار "chewing the cud"; apparently by this the author means
 the treatment

۲ Apparently a slip for عرووی و حشیات, vide note 1, p. 30.

۳ ضفدعین lit. the two frogs. In Arabic the two veins under the tongue
 are called الضفدن

۴ (طونا) ba nqatūnū, -Ar. Phantop ovata - Ispaghūl, or "spogol"
 roots

۵ قرحه, ulcers, or

دیگر ناخنه است که بذریکي سانججو^۱ گویند - علامتش تنگی نفس و بر آمدگی غضروف^۲ بیغی و سر پیش افکندن و عدم اکل است * علاج - قطع باسنه و اخراج غضروف و فصد عرقین مذخرین و سحوط کردن بزاج و زرنیض و مرهم زنگار^۳ و استعمال معطّسات *

بر آمدن دندان زیاده که مانع لجام و باعث قلت اکل و نشخوار است * علاج قلع و مالیدن موضع بزفت و حلیتیت^۴ است که هر دورا در روغن زیتون جوشانیده باشند و سذن نمودن بشبّ یمانی و شونیز^۵ * دیگر ضفدع^۶ است و آن ظهور ورم و رگهای سبز در زیر زبان است * علاج کشودن ضفدعین و تضمید نانی که در مرق^۷ ضفدع طبخ نموده باشند و اکل آن *

دیگر ناشیر هواست^۸ - علامتش بهم آمدن چشم و سر به پیش افکندن و غمکین بودن و افکندگی سینه و برخاستن موی اوست *

علاج - آرد جو را با ربع وزن او ریوند چینی با دوغ همزوج کرده بر روی پنجه سرک نموده بخورانند و بآن حقیقه کنند - و هرگاه از برودت هوا باشد

۱ ناخنه = ناخونه ؟ ناخنه for ناخنه ۱ vide note 3, p. 33; but this is a disease of the eye: vide also *Zīna. u' l-khayl*. In T. سانججو means "pleurisy, colic."

۲ غضروف cartilage.

۳ مرهم زنگار ointment with sulphate of copper.

۴ حلیتیت *hīl'īt*, Ar., asafetida.

۵ شونیز *shūnīz*, Ar., small Fennel or Black cummin, *Niqqasativa*. Watt.

۶ ضفدع see p. 31, note 3: ضفدع *lī* means a "frog."

۷ مرق ضفدع broth of frogs?

۸ ناشیر هوا not traceable.

شبث^۱ و حلیه^۲ از هر یک چهل و پنج مثقال نیم کوب کرده با جوتا سه روز بدهند *

امراض عین مثل ظفره^۳ و امثال آن و بیاض و غیره * علاج همه بدستور معالجات انسان است مگر آنکه در بهایم ادویه قوی آنها را باید استعمال نمود *

امراض ریه و احشا - از آنجمله سعال است - هرگاه بعد از اکل عارض گردد از ضعف ریه خواهد بود و الا از دماغ *

علاج حاره - او را تخم مرغ خام بملو کنند و یا در سرده چند روز بگذارند تا پوست تخم مرغ نرم گردد - آنگاه بدهند و بدستور دادن شیر بز و اسفناج و علف خبازی^۴ و خطمی^۵ و آب طبیخ حلبه^۶ مع خبازی^۷ بسیار نافع است * و حب سعال^۸ ترباک دار و حب نشاط^۹ را تجربه نموده اند و بارده را حب عطائی^{۱۰} و حب میعه^{۱۱} داده اند * و در قسم بارده تصریح نموده اند که این دوا مجرب است - رازیانه - شو نیز - قینه^{۱۲} سیر

۱ شبث *shibitt*, Ar., the Dill or Sowa.

۲ حلیه error for حلبه *halbah*, Ar., the Fenugreek.

۳ ظفره *ṭufra* or *ṭafrah* = ناخونه, vide note 1, p. 32.

۴ علف خبازی fodder consisting of *khubbāzā*, a kind of mallow.

۵ خطمی hollyhock and also marsh mallow

۶ حب طبیخ حلبه cooked juice of *halba*; 'vide' note 2 above.

۷ خبازی *khubbāzā*, see above, note 4.

۸ حب سعال There is a plant called حبشیته السعال, which is another name for the *Fanjigūn* or *Fanjargūn*. See *Makhlūṣ*, Vol. II, p. 1018 and 1450.

۹ حب نشاط not traceable.

۱۰ حب عطائی perhaps an error for حب خطائی *ḥabb-i-khata'i*, the croton.

۱۱ حب میعه سائل; حب میعه is said to be "Liquid Storax," the gum of which is used in medicine.

۱۲ قینه *qinna* = *haizal*, Galbanum, *Perula albaniflua*.

مقشور - هریک سه مثقال - روغن دندبه نازه هفتاد مثقال - نیم گرم کرده بدهند
 هر روز بدستور تا سه یوم باید داد - و اگر اثری باقی ماند سه روز دیگر در
 بینی چهارپا بریزند * و گویند اگر در سالی یک بار این دوا را بدهند بهیچ
 مرضی در آن سال مبتلا نگردد و باعث فروپیی او نیز شود - و بدستور بازیت
 و بآب گرم دهند - از مجربات دانسته اند - و این دوا نیز بغایت نافع است ،
 سیر - مویز - زیره نانخواه^۱ - زراوند مدحرج^۲ هریک سه مثقال -
 جوشانیده و صاف نموده با بیست مثقال عسل بدهند - و در شدت سعال
 فصد و دارچینی^۳ را نافع دانسته اند و داغ مرافق و سعوط زعفران
 با روغن زیت موثر است *

دیگر ولنج است - علامتش احتباس زبل است و بی آرامی
 و بر آمدن شکم * علاج - تخم کافسه^۴ که عبارت از قرطم است پنجاه مثقال -
 او را در آب پخته جرم او را پاک کرده و بآب او حقنه کرده بگردانند تا اطلاق
 واقع شود و شیاف^۵ شحم الحفظل با صابون و مویز از مجربات است -
 و خوراندن یک مثقال زهره خرس جهت درد شکم و درد جگر و سد^۶
 مجرب است و بدستور شیاف از حلتیت و اشق^۶ و شحم حفظل کردن
 و خوراندن آب بزور مع سرگین کبوتر و زیت و شراب بیعدیل است *

دیگر احتباس بول است * علاج - شراب و روغن گاو هریک نود مثقال
 نیم گرم بدهند * و این دوا تجربه نموده شده است - شوره صاف را پنج

^۱ Omum seed. = اجوین = زیره نانخواه

^۲ zarāwand-i mudahraj, the Round-rooted Birthwort
Aristolochia rotunda.

^۳ see p. 30 of text. عرقین و دارچین for در شدت سعال فصد و دارچین

^۴ tuklīm-i kāfsa = habb-i qurṭum, the safflower, قرطم or تخم کافسه

^۵ شیاف suppository.

^۶ ushaq, Doroma Ammoniacum, اشق

مَثقال در ماست حل کرده بدهند - در حال رفع علت کند - و باید که بعد از دادن دوا از جویهای کم عرض بجهانند و چون دهنه فرنگ^۱ در چشم اسپ کشند بالخاصیت در ساعت ادرار مینماید و مجرب است *

جو گیری و سینه گیری^۲ - هرگاه سینه گیری از جو گیری حادث شده باشد دو روز آب و کاه نباید داد - بعد از آن بند ریج علف سبز بدهند - و اگر بهیچ قسم علف سبز بهم نرسد کاه جو را در آب و قدری شیر پخته بدهند - و در آب سرد حرکت بسیار باید داد + هرگاه سینه گیری از جو نباشد فصد عروق و حشیات دست و فصد اذعان^۳ کنند و تخم مرغ خام چند عدد در گلو بریزند و بجای جو عدس و امتال آن دهند - و گندم در شیر پخته نافع است و سیر را در روغن دنبه جوشانیده بر سینه گرم کرده بقوت تمام بمالند و بپوست تازه کوسفند بپوشانند *

امراض قوایم - یکی قصر تحریک^۴ است - و آن وقتی عارض میشود که عرق داشته دفعه سرد شود و مانع حرکت^۵ امر و دردن گردد و بخلاف تشنج^۶ که شامل جمیع اعصاب است + علاج - پوشیدن بسیار و سعوپ بطور ارمنی و روغن گل سرخ و بخور و نطول^۷ کردن بمطبوخ برنجاسف^۸ و گذر و هرگاه زایل نشود داغ مفصل سر و دردن و بینم دم باید کرد *

۱ دهنه فرنگ = دهنج ؛ vide ' *Makhzan*, I. 665.

۲ جو گیری و سینه گیری are apparently obscure names for indigestion; vide translation of the *Faras-Nāma* of Rangin.

۳ اذعان not traceable.

۴ قصر تحرک meaning obscure.

۵ نطول is warm water medicinally prepared, and poured from a vessel slowly over the head.

۶ *Birinjāsaf*, Indian wormwood; flea bane, *Artemisia vulgaris*.—Wutt. *Mahbūkh* is a decoction.

جود^۱ - علتی است که با سستی قوایم موی او مثل داء الثعلب^۲ ریزد * علاج - موضع را باستره چند جا بشکافند تا خون بقدری دفع شود و پیاز عنصل^۳ مالیده بروغن کوهان شتر و روغن حب الغار^۴ و شونیز و ثفل تخم کتان تضمید نمایند^۵

جهود^۶ - علتی است که بسبب کثرت شرب بعد از اکل پیدا میشود - علامتش دیرونگام برداشتن و گرانی سینه و خشکی اعضا و تشنج قوایم است * علاج - فصد بارزین طرف پیشانی و زیر شتم است و سهو کردن و کافور و نطول بطبیخ^۷ ادویه حاره مثل حاشا^۸ و بابونه^۹ و برنجاسف افسندین^{۱۰}

تعقد^{۱۰} - علتی است که بسبب حمل گران و حرکت بسیار و سیر سنگلاخ و زمینهای درشت بر بالای زانو بر آمده گی بهم رسد * علاج - به ملینات و محلات مثل مویز و زعفران و انجیر و تخم کتان و شونیز و عسل تضمید نمایند *

درم نکت الركبة - و سطرپی یکی از قوایم بعد داء الغیل - از ریختن مواد غلیظ است * علاج تضمید موضع است بحفظل تازه و مقل و اشق

^۱ جود vide p. 30, note 5; the reading there is جوده.

^۲ داء الثعلب Alopecia.—*Jawhar-i Hikmat*.

^۳ پیاز عنصل; عنصل 'unsul = اسقل isqil, Indian squill, Urginea indica.

^۴ حب الغار; غار is said to be the laurel.

^۵ جهود jumūd, lit. means "stiffness."

^۶ نطول بطبیخ ادویه حاره see page 35, note 5.

^۷ حاشا a kind of pūdina-i kuhā, or spearmint; vide ' *Makhsan*, Vol. I, p. 506.

^۸ بابونه bābūna, P., Common or True Chamomile.

^۹ افسندین afsantīn, the Absinthe; Wormwood. *Artemisia Absinthium* (Watt).

^{۱۰} تعقد lit. forming a lump. Is this capped knee? The common term for capped knee is zānū, ā.

وسیر و عذره^۱ انسان از معجزات است * و بدستور میعه با زبیب
و خوراندن ریوند چینی با پیه دنبه^۲ و شیر و نظول به بابونه و نخاله
و اکلیل الملک^۳ و امثال آن *

طباقی^۴ - علتی است که باعث ورم حوالی سم گردد با خسوفت
و شکافها و شقاق^۵ علاج - بریدن موضع و داغ کردن است باستره باذن
سرخ کرده - و اخراج آنچه شبیه بدانهای انجیر باشد - و بعد ازان
استعمال نمودن قطران و مرهم مناسبه *

قرحه^۶ حافر که از میخ بهم رسد^۷ - علاج کشیدن میخ و چکانیدن روغن
چراف و روغن شبنم صناعی^۸ و امثال آن است *

شقاق - طریق علاج آنست که مکرر با آب گرم بسویزد بلکه مدتی در
آب گرم بگذارند - پس سم را خستک کرده این دوا را گرم نموده در
شکافها بچکانند - علك البطم^۹ را در بیه بز قدر مضاعف بدارند و سرنج
۳ ل^{۱۰} اضافه نموده استعمال کنند - و بعضی مالیدن معز سر بسویزد

^۱ عذره انسان human excrement.

^۲ Dumba, in India the fat-tailed sheep itself, but in Persia the tail of the fat-tailed sheep.

^۳ نخاله binn.

^۴ اکلیل الملک *iklilul malik*, Ar., *Astragalus hamosus*.

^۵ طباق amongst Indian horse dealers is anasura and lymphangitis.

^۶ قرحه حافر, here a prick in shoeing.

^۷ شبنم صناعی not traceable

^۸ علك البطم *ilku'l butm*, resin of the pine, used for chowing.

^۹ ۳ ل *uway* or *usway*, red lead, burnt ceruse: the sign after it untraceable.

و گنجد مخلول در زردۀ تخم مرغ و سفید آب و زعفران را مدح نموده اند -
و دانه های خطی بالای سم و ساق بسیار نافع است *

امراض هاره - از آن جمله جرب^۱ است ^۲علاج آنست که نمک
و زرنیخ را بالمناصفه در روغن گاو جوشانند و طلا کنند و در آفتاب به بزدند
و تاسه روز تکرار نمایند * و این دوا بسیار نافع است - گوگرد دو جز و سیماب
یکجز - و مغز بادام تلخ یکجز - و بعد از سحق بلیغ با روغن تازه مساوی
مجموع را مخلوط کرده مواضع جرب را بعد از شستن بآب گرم و صابون
ضمک نمایند *

شیرنج^۳ و آن علنی ست که از جلد رطوبات تراوش کند و با
خارش باشد * علاج - تضمید اوست بصابون و سرکه و سدر - و دستور خردل با
ماسست نافع است - و سیماب و زاج و خاکستر چوب تاک^۴ با سرکه و روغن
کل از معجزات است *

حکۀ^۵ - علاج مثل جرب و شیرنج است - و در ادویه او شراب و سرکه
سویع الناسیر است - و هرگاه بسبب خارش ریختن دم حادث گردد
گنجد را سوزانیده بآب مخلوط کرده دم او را بشویند و یک هفته همین
عمل کنند *

برص که بترکی الا گویند - ضماد یست که درین باب نافع است -
سلیمانی^۵ یک جزو صندل سفید سوده پنج جزو بآب سرشته استعمال

1 mango. جرب

2 not traceable. شیرنج

3 تاک; *tak*, H., *Salvadora oleoides*. چوب تاک

4 itch or mango. حکۀ

5 a kind of sublimate. سلیمانی

نمایند و اگر صندل ۲ - سلیمانی ۱ - خمیر مایه ۲ - با آرد نخود بدل کنند
 قسط تلخ^۱ ۲ - اندروت^۲ کنند بهتر است - و اگر صندل نباشد چندان لازم
 نیست - و موضع را بآب اشنان^۳ باید شست و حمام نمود - و چون پوست
 بپفکند و اثری باقی ماند تکرار نمایند و الا فلا *

کوکب^۴ علتی است که بسبب اکل مغرط مواد فاسده در کتف
 جمع گردد و بروز کند * علاج - تضمید اوست بقله و سردین کبوتر با روغن شا -
 و بعد از آن شکافتن و معالجه جراحت کردن *

امراض مفاصل - علامتش ضعف حرکت عضو مخصوص است -
 و چون دست بر آن مفاصل گذاشته بفشارند معلوم گردد * علاج - فصد
 قوایم و تضمید بزنجبیل و نفط و سیر و سرکه و ادویه معطله است و داغ
 مفصل معلوم - و خلع مهرها^۵ و مفاصل را نیز داغ کردن نافع است
 و الصاق زنت و تدهین بروغن های حار و نفط *

اورام - آنچه در ران تا ساق و پا تا زانو نباشد * علاج قضمید بعد از
 از ادویه مجرب است و بدستور جاورس^۶ و سدوس^۷ گذم کند^۷ نماید
 و سایر اورام بدستور انسان معالجه نمایند *

علاج ورم پشت که از کوفتگی بار باشد - نمک را در شیر گاو جوشانیده
 نمدی را باوتر کرده سه روز مکرر بگذارند * و ورم محل تنگ را با صبر

۱ قسط تلخ one of two forms of *qust*, the other being *qust-i shērīn*, the Costo, *Saussurea Lappa*.

۲ اندروت *an arūt*, the gum of some species of *Astragalus*: the *Sarcocolla* of the ancients.

۳ آب اشنان *ushnān* is potash made from glasswort: *vide* Lane.

۴ کوکب not traceable; *karkab*, in Arabic, is a white spot in the eye.

۵ مهر apparently the castors or chestnuts; *vide* note 1, p. 14.

۶ جاورس *jāwars*, the Indian or great Millet, *sorghum vulgare*.

۷ گمان کردن to foment.

و سرکه ضماد کنند و نمدی را باو تر کرده بگذارند و تنگ را بر روی او بکشند + اورام حارّه را اولاً برو داغ نمایند و مثل گل ارمئی و طحلب^۱ و بذر قطونا و آرد جو با آب کاسنی و آب کشنیز و سرکه طلا کنند - و بعد از آن اورام حارّه مزمنه را در ابتدا و انتها بمحلات تضمید نمایند مثل مغز دانه بید انجیر و سرکین گار و زوفای تور^۲ و مرصاف^۳ و اشق^۴ و آهک و امثال آن +

جراحات - به ذرورات^۵ و مراهم علاج آن نمایند و آنچه مخصوص بجراحات پشت دواب است سرکین خشک آلاغ و خاکستر تنباکوست که بعد از شستن بآب گرم هر روز تجدید کنند +

امراض عامه - از آن جمله اعیاست^۶ که ماندگی باشد * علاج - شکر و آرد جو با السوبه با آب ممزوج کرده بدهند و بعد از لحظه اندک بگردانند و یک بار دیگر از آن داده ساعتی حرکت نفرموده پس در نهر آب دستها و پاها را با دم و مقعد و زهار و دهان بشویند - پس خشک کرده بروغن گوی و نمک و شراب زانوهارا تا سم تطلیه^۷ کنند - و اگر ماندگی از دودن بسیار باشد سیفه اش را بپوشانند و بچهل و پنج مثقال روغن کهنجد یا روغن تازه^۸ حنّفه نمایند و یک بار دیگر با آب سرد حنّفه کنند +

^۱ water-moss. طحلب

^۲ 'vide' *Makhlzan*, Vol I, p. 742. زوفای تور

^۳ *murr-i şāl*, fine myrrh. For *murr-i şāl*, 'vide' *Makhlzan*, Vol. II, p. 1274. مرصاف

^۴ Vide note 6, p. 34.

^۵ *zarūr*, dusting or sprinkling. ذرور

^۶ fatigue; apparently exhaustion. اعیاست

^۷ to anoint. تطلیه کردن

^۸ fresh butter as opposed to *ghī* ? روغن تازه

تشنج^۱ - علامتس عسر نفس و فرو رفتن اخلاص است - علاج داغ
تهنگاه است که هر طرف را سه داغ مثلث کنند و یکی زیر ناف .

و پینه^۲ علتی است که با کثرت تسنکی و بی آزاری دغس بسیار
زدن و اغطراب حرکات پیدا شود . علاج - تبرید دماغ السعبار و دمایف^۳
بکدوی تازه و هندوانه و دوغاب^۴ - و قصد عروق و حشیشات و تفهید خجاء
و امثال آن و بیج بسیار دادن و سعوپ کردن سگاور و آب کشنبر و سکه
و حننه با شیر تازه و الله اعلم .

فصل هفدهم در معالجه فرس که از فرسناها

نقل شده شمه^۵ ازان که لایق اینی

مختصراست مذکور میشود

امراض سر و چشم . اما ناخنه^۶ برده سفید است در اطراف چشم
که بسبب بتواند که در روزی حدقه^۷ اند و ع^۸ بونالد^۹ . چون ا^{۱۰} بوشه
حشم ظاهر شود قبل از آن که حدقه^{۱۱} در علاج آن باید بود . دامن طردوی^{۱۲}
عفران - مسک - سنبیل - میپر - بیل - اندروت - از^{۱۳} . یک یک دایگ -
بوست هلیایه^{۱۴} . رد دو دایگ - مجموعه را درم علامه^{۱۵} . ده تا عمل عاف

^۱ تشنج - cramp - convulsion

^۲ پینه - not traceable.

^۳ دمایف - Emley water, i.e. husked barley boiled in water and left all night to cool, and strained in the morning.

^۴ دوغاب - aying toddy

^۵ شمه - bottom milk, i.e. what is left after the curds and water have been beaten up and the butter extracted

^۶ ناخنه - Zandul Frang, p. 79 - Nāl-hum by Indian horse dealer is applied to a white spot on the eye from a blow or other cause.

معجون سازند و مکرر با پیریا میل در چشم کشند و این معالجه آب سیاه^۱ و سفید^۲ را نیز زایل میگرداند - و اگر ناخنه سرخ رنگ باشد کژدم را خشک^۳ کرده بسایند و چون سرمه در چشم کشند - و اگر سبب سرخی از افتادن یا از خوردن بر جای سخت باشد از آرد جو و تخم مرغ مرهم بگذارند و بر چشم بگذارند * و اگر علت آشفته‌گی چشم از گرمی هوا باشد پوست شلیقه زرد و کف دریا و زرد چوبه و نبات سفید مساوی یکدیگر کوفته و بیخته چون سرمه در چشم کنند - اما علاج سفیدی انست که استخوان سر آدمی را بسایند و سه روز در چشم کشند *

علاج دیگر - عوی سر آدمی در آوند سفالین کرده سر کوزه را بگل محکم بپیوند و یک شبانه روز در ثنور گرم گذارند تا بسوزد - آنگاه چون سرمه سائیده در چشم کشند - یا جوزبوا و مامیران^۴ چینی از هر یک یک درم کافور - فلفل از هر یک یک دانگ - صلابه کرده در چشم کشند *

علاج دیگر بید خرنجک و آب گندنا با غسل آمیخته در چشم کشند * علاج دیگر - صبر - زعفران - کف دریا - همه مساوی صلابه کرده فقیه از پنجه بمسل الوده بگذارند - و داروها را بران فقیه پاشیده بر چشم گذارند * و در معالجات جراحت و آب سیاه پوست جو بریانوا بروغن کلو بمسروشند و بر خرقه مالیده بر چشم اسپ بگذارند و پنجروز بگذارند - و بعد از آن زنجبیل و نبات و فانیذ از هر یک نیم مثقال با یک دانگ زعفران و دو دانگ مشک معجون ساخته پنجروز دیگر بگذارند - و در این ایام گوش

۱ glaucoma آب سیاه

۲ cataract آب سفید

۳ خشک ; another reading is سرخ کرده or fried in butter.

۴ māmirān, Coptis Picta, the Coptis or Gold Thread.

اسب را از بیرون و اندرون بروغن گاو چرب کنند - و اسب را در میان آب روان داشتن آب سیاه را نافع است .

در معالجه شبکوری - خونابه چکر گوسفند و خون پیور و روغن فلفل
 باهم آمیخته در حوالی چشم بمالند و چند قطره در چشم باندند .

امراض سر چند گونه است - اول آنکه خلط فاسد در مغز جمع
 علامتش آنست که بدن خشک شود و نهام آید و آب خوردن بندگان رغبت
 نکند + علاج - کپور - زعفران - نوشادر - از هر یک دو درم - بویانه و بیهانه را
 پنج درم شکر معجون سازد - و چهار روز بخورد پس بشوید - و بویانه را
 بمساجه - و نمک پارسه^۱ - از هر یک دو درم - حلاوه کرده میان بی^۲ اندازید
 در بینی اسب دهند - و سرش را بالا دهند تا اثر داروها در مغز رسیده
 آب در چشمش ظاهر شود - و بعد از سه روز ده درم سرخ را در روغن
 بگلویش ریزند + و اگر در سر خلط سودا دارد علامتش آنست که بیوسه
 چون آدم وسواسی^۳ سر را می^۴ بچاند و چشم در ده و تاریک میشود .

علاج - کپور شاه نره - روغن حبه - شکر سفید از هر یک ده درم
 سپند - جاشیر^۵ - از هر یک پنج درم - زعفران - ویدهل - از هر یک دو
 درم - معجون را در ده رطل آب بجوشانند تا نصف آن بماند - پس سه
 قسمت نموده هر روز قسمتی بگلویش ریزند - و اگر بیوسه چرب از بینی
 آید و در رفتار دست و پا را نرمین کشد وسط سفید و البان در روغن
 جوشانیده فدری بگوش و دماغش ریزند - و نکه^۶ با سر و سایر اعضا مالند

^۱ جرق سیاه *Chunbuq, Pterodruza kurroon.*

سجانه *ba bū a, Ar., the oil of Myristica fragrans, or the Nutmeg.*

نمک پارسه *not traceable.*

^۳ آدم وسواسی *melancholy, morbid.*

^۵ جاشیر *gar-ju, galbanum, Ferula galbaniflua.*

و اگر با حالت سابق چشم ورم داشته باشد برگ نارنج و سرکه و روغن و حفظ از هر یک رطلی با فدری سیر و پشک گوسفند بجوشانند و بتمام بدن بمالند و در طرف شانه را بشکل صلیب داغ کنند * و اگر خون از بینی آید بیخ دم را محکم باید بست * و در زکام بهترین معالجات آنست که دود چوب کز دماغش رسانند و روغن نلور را در بینی چکانند و زردا تخم مرغ با روغن آمیخته بکوبیزند و اگر هوا گرم باشد بدقشقه و کافور و زعفران نیز داخل کنند و ناهی آب یا هوای سرد بعد از حرارت باعث آن میشود که بدو طرف در زیر سوراخهای بینی دو برآمدگی مانند استخوان بهمرسد و نفس تند میزند و میخواند - و اگر زود علاج نکنند بمیرد ، علاجش آنست که دو موضع را بشکافند و آن بر آمدگیها را بیرون آورند و نمک پر کنند ،

معالجه حلق و سینه - اما جذام علامتش آنست که زبان سیاه شود و چشما بکود افتد و آب از چشم آید ، علاج - بکیرد نه دانه سیر را - در سی درم روغن جوشانیده بکشتش ریزند - و آب و جو کمتر از عادت دهند - و اگر زبان سرخ و آماسیده باشد مویر (دانه بیرون آورده) و حلقه با زردا تخم مرغ بدهند * و اگر باعث سرفه هوازدگی باشد شیهها زیاده میشود و آب از بینی می آید ،

علاج - بکیرد هفت عدد تخم مرغ و در سرنه نهد بکذارند یکشنبه روز - تا پوست آن بسیار نرم و نازک شود * پس در وقت گرسنگی یگان یگان بگلوی اسب افکنند - و چون تخفیف یابد از قدری مویر دانه بیرون کنند و با رازیانه و عسل و روغن شیر پخت^۲ معجون ساخته بدهند - و این علاج

1 حلقه vide p. 33, note 2.

2 شیر پخت *shīr-pukht*, oil of sesame.

ادثر اقسام سرفه را نفع دارد . و اگر سبب سرفه حرارت باشد در روز شلوی گرم زباده میشود + علاج - سه رطل شیر و یک رطل شکر و سه دیم بپزاید با یک دیگر همزوج ساخته بکلوبش ریزند - و سرفه کهنه را شربت و روغن گاو با یکدیگر همزوج نموده دیم گرم بکلوبزند . و اگر علت سرفه آن باشد که چیزی مانند پر یا غیر آن در تلف بوده باشد بملوبس چسبیده علاجش آنست که پی در پی سرفه میکند + علاج - دهن اسب را بشاده بپزند اگر ممکن باشد بیرون آورند و الا چند روز ترک دی و عذب دانه دهند که نافع است * و گاه باشد که سوازیب باعث سرفه شود اعصاب درون گلو درم اند چون خنق - و گرومکی در سینه پدید آید که فکایت در شدمند نداشته باشد - این مرض را سقاره^۱ گویند و ادثر سردی علاج بگند هلاک شود - و ادثر در اسپان دوم سیربی بد ببال سرد بدر آورند . جب آن و شلوی سرد وقت عرق حادث میشود . علاج شوالی^۲ سفید را چرب کنند تا ماده عیل به بیرون گذد .

معالجه قولنج و سایر بادها - اکثر اسراخی که این مریضه را خشنکی طبیعت و بیچیدی روده حادث میشود و بسبب خوردن خاک باعث باشد * علامتش آنست که بسیار خواند و غلط و نفس زند و دانه کند + علاج - نواری بر گردن و امر او بگند و ساءت ساءت ناک بر بدنند که نفس دشواری زند و پیوسته حرارت دهند و خمار بزیروم و شکم زند تا بجهد و لگد اندازد و بوسیله عرق آن ماده دفع شود - و معده را چرب کرده با پیاز یا سرکه با هاون با چیزی دیگر که تقدی داشته باشد شیفاف

^۱ و سابقاً: Mr. R. F. Azoo states that in Baghdad a fatal disease amongst horses and other animals is called *squāb*, but he is unable to trace the origin of the word.

کنند - و بعد از آن نی یا چوب معجوف در میان سوراخ مقعدش گذارند
 که اگر نفخ درده باشد زایل گردد * و اگر آن خشتکی باعث حبس سرگین
 شده باشد دست باندرون مقعد کرده بیرون آورند - و اگر میسر نشود آب
 رازیانه و شیر و عسل را نیم درم بمخلطش ریزند و با شراب و روغن و عسل
 نیم درم حقه کنند و شکم را بروغن و روغن گاو چرب سازند و دو مثقال تخم
 هلیون^۱ را صلابه کرده با نی در سوراخ بینی بدهند و اگر آب درم حقه
 کنند نیز نافع است + سماج دیگر - این دوا را فقیر مکرر تجربه نموده
 و از زبان محمد بیگ اخنه بیگی سرکار نواب غفران بناه خلد آرامگاه
 استماع نموده - چنانچه فقیر اسپی خریده بود بقیمت سه هزار روپیه -
 اتفاقاً بعد خریدن بیکهفته شبی فولنج عظمی باور داده و نزدیک
 بهلاکت رسیده - آخر بهمین دوا بامر الهی شفا یافت + بعد خوردن دوا
 بمفاصله یک پهر یا زیاده از باغم مخاطبی بقدر ذرنج برهم پیچیده
 از مقعد اسب برمی آید - بعد آن تخفیف در مرض میشود - و یک
 شبانه روز یک سیر دانه و آب بسیار کم میدهند * در عرض یک
 هفته به خوراک ده معتاد است میرسد + جوکهار^۲ نصف وزن ادویه -
 نمک سیاه نیم پاؤ - زنجبیل نیم پاؤ - بامرنک نیم پاؤ - اجمود نیم پاؤ -
 بل اجوائن نیم پاؤ - لونا سنجی^۳ نیم پاؤ - بادیان یک پاؤ - زیره سفید
 یک پاؤ - پوست هلیله نیم پاؤ - پوست بلبله نیم پاؤ - آمله نیم پاؤ -

^۱ هلیون *halyon*, cress or *Asparagus officinalis*.

^۲ محمد بیگ اخنه بیگی not traceable.

^۳ مخاطبی *mucosus*.

^۴ جوکهار *jauakhā*, an alkali prepared from the ashes of burnt barley-straw.

^۵ لونا سنجی not traceable.

و یلپل نیم پاؤ - کاليسر^۱ نیم پاؤ - مغز فلوس^۱ - از سیر ادم نیم پاؤ -
 کچری^۲ نیم پاؤ - قچ نیم پاؤ - عافیه قرحا نیم پاؤ . و اگر با علامت فولنجیم
 از چشم و بینی بلغم آید و بزبان اثر ورم باشد بیض سرد کوش را داغ کوچک
 کنند و رگ زیر زبان را بشکری بکشایند و نیم رطل حبه الخضرا^۳ را بوفقه^۴ یا
 یک رطل روغن امیدخته بکاشند ریزند و خورانیدن اذکویه^۵ در در سه مائه
 همواره وقت صبح دهانت ذافع است * علاج دیگر دهنه^۶ است مائه^۷ فوط
 سپید^۸ را با دیست دانه سیر بوفقه در روغن زیت درجوشانند و بر دهنه بدن
 اسپ بمالند * و اگر سبب قولنج حبس البول باشد علامتس آهسته^۹
 که سردی را بهیانی که در بول کردن معارف است سببساند و معی
 بسیار میکند و معی اند و معی خیزد * علاج دیگر * میل را بشک
 خالص آلوده نمایند و بسورخ ذکر بدوانند و دست خود را ال الهه^{۱۰} بده
 و لحظه لحظه از سر و دوش تا دفل بمالند و اگر بمادبان جنین شود
 دست را چرب کرده بزمک و مسک آلوده سازند و داندرون^{۱۱} فرسین
 کنند - و در اسپ نیز دست چرب کرده داندرون^{۱۲} بدهند که در
 نفع دارد - چه اگر مئانه از وضع خود گردیده باشد در سبب میبود
 و اگر بول اسپ قطره قطره اند بجای آب شیر و دوغ بدهند و در^{۱۳}
 این امراض از آب و جو پرهیز فرمایند - و بعد از تشنگی و دهانگی دهن
 آب نیم گرم بدهند و جو کمتر از عادت - و بهیاء آهسته^{۱۴} که نصف قدر عادت
 کندم را جوشانیده بعوض جو بدهند و هر روز قدری از آن دم کرده دو مائه

^۱ کاليسر black mustard ، کالی سیسون for کاليسر

^۲ کچری not traceable but believed to be the Persian name for the Hush amthās.

^۳ کچری Eucalyptus maderaspatensis. Roth.

^۴ بوفقه^۵ bafuq^۶ bafuq^۷ Ar., The fruit of Rhus succedanea. Watt
^۸ سپید p. le note 1, p. 39.

آن جو بیمه‌ایند تا رفتی ۸۰ بقدر عادت رسد - لیکن در هندی راتب مقرر بر آن کمتر میدهند چون جو داسپان نمی خوراندند .

معالجات سایر امراض باطنی - اگر زحمتی به شش رسیده باشد علامتش آنست که در سینه چنان گرفتگی بهمیرسد که چون از آخور باز کنند راه رفتن دشوار باشد و چون چند قدم برند آن حالت در طیف شود .

علاج خون بکیرند و اسب را در آب عمیق افکند تا شنا اند * اما قب کردن اسب علامتس آنست که در پروا کند و دماغ اعضا سست گردد و چشم را خوابیده دارد و دست و پای در رفتن مضطرب باشد - و بینی گاه سرد شود و گاهی گرم و علف کمتر خورد * علاج دیگر - نعل از چهار دست و پای گرفته نعل و نمک بمالند و خون بکیرند - و یک روز آب نهند - آنگاه چهار رطل موی و پنج عدد خیار - نیم رطل کشمش و نیم رطل شاه‌نره را در ده رطل آب بجوشانند تا بدو رطل آید - پس صاف در ده حلقش ریزند و اگر خشکی بر اسب غالب گردد علامتش آنست که دایر یک و قرار شود و سینه آماس کند و بیغی خشک شود * علاج - بگ شب خورش باز دیرد - پس روغن گاو و روغن کنجد از هر یک نیم رطل در دلو پس ریزند و موی سر بزغاله سوخته بسایند - و بآرد خمیر کرده بخوردنس دهند و چند روز علف تازه بدهند و اگر بی عات اشتهای اسب در ظرف شود و کم گردد چنانکه علف نخورد یا هر روز از قدر عادت چیزی کم کند دو کاغذ بدماغش رسانند و روغن بکاویش ریزند و یا پیه خرس - ستراب کهنه حقه کنند - شکر سرخ و زنجبیل از هر یک

سه مثقال - و حلتیت یک مثقال هایدل زرد و سپندان سرخ و زیره کرمانی و نانخواه^۱ و سعفر^۲ - از هر یک دو مثقال - مجموع را کوفته با شراب جوشانیده صاف نموده بمخلطش ریزند - و این دوا را سه روز بکام ریزند *

و اگر اسپیی کرم در شکم داشته باشد علامتش آنست که پوست بر بدنش خشک شود و موها راست شود و دردن بدیوار ماله و علف بسیار خورد اما فائده آن ظاهر نشود * علاج - یک رطل رطل خما و یک مثقال صبر را در شراب جوشانیده صاف نموده نیم رطل روغن اضافه نمایند و بکاویش ریزند و یک رطل حلبه و نیم رطل سپندان با جو نا دندانمی که در شراب جوشیده باشد سه روز بدهند *

معالجه اورام - اما ورم سر و چشم اثر از خوردن خور زهره یا تلفی دیگر که در مزاج اسید سمیت دارد حاصل میشود و علاجش آنست که از دو رگ شقیقه یک رطل خون بگیرند و کافور را در کباب حل کرده بمخلطش زنند و بیخ مهک^۴ را در شراب جوشانیده بمخلطش درجند و آبی که از تمر هندی در آن شهر^۵ جوشیده باشد سه روز بدهند * و اگر اندرون الم ورم داشته باشد آرد جو را با آب سماق^۶ یا سرکه یا نار دانه ترش^۷ خمیر کرده بعوض جو بدهند - و اما ورم درش و پست از اثرت سوارمی یا هوای سرد در وقت عرق حاصل میشود * علاجش آنست که اول نمک و سیاه دانه

^۱ نانخواه - ajwain, *Onum capthem*.

^۲ سعفر - saffur, Ar., *Oriunum vulgare*.

^۳ خور زهره Sweet-scented Oleander, *Nerium odorum*.

^۴ بیخ مهک - mukh is liquorice.

^۵ تمر هندی - tamarind. Error in text.

^۶ سماق - amonag, Ar., sumach.

^۷ نار دانه ترش - ruda of som pomegranate.

را کوفته با روغن بمالند و پارچهٔ خیک پغیر^۱ را با روغن آلوده کرده یک شبانه روز بر آن موضع بگذارند * و اگر زیر دست در ممر تنگ بقدری ورم کند بشکافند و هر چرک و خونی که داشته باشد بیفتشوند و نمک را با برگ گل ختمی کوفته آن زخم را پر کنند و درزش را بشکل دایره داغ کنند * و اما ورم خصیه علاجش آنست که درمیان آبی عمیق رو ببالا برانند و زیره یا باقلای خشک را کوفته با صوبز، دانه بیرون کرده، و عسل و روغن زیت جوشانیده مکرر بمالند * اما استسقا علامتش آنست که شکم و سایر اعضا آماس کند و چون انگشت بر آن آماس گذاشته زور کنند فرو رود * علاج در آفتاب نرم بگذارند و جلهای متعدد پوشانیده چنانکه سراپا عرق کند و در آن ایام بعوض علف برگ ترب و برگ کرفس بدهند و اگر یافت نشود نخود در آب جوشانیده بعوض جوهان آب را سرد کرده در وقت تشنگی کمتر از عادت بدهند * اما ورم زانو علاجش آنست که دانه خرما را کوفته بر آن موضع بگذارند و اگر ورم بسیار سخت باشد قدری حله نیز داخل کنند و بعد از سه روز که ورم نرم شده باشد بیشتر شکافته هر چرک و خونی که داشته باشد بیفتشوند - و اگر باین دارو نرم نشود پیاز نردس^۲ را کوفته بگذارند و اگر بهیچ وسیله نرم نگردد داغ کنند * و اگر محل رستن موی بالایی سم ورم کند و چیزی مانند آب بیرون آید، و این اکثر در اسپانی که در زمینهای نمناک پر آب و علف میگردند بهم میرسد، علاجش آنست که زاج و مازو را کوفته با قطران گداخته بیامیزند - و بر تمام سم بمالند - و خیک پاره بشکل گرد بر سم بگذارند * و اگر عضوی از اعضا بسبب کزیدن مار یا سایر حشرات ورم کند سیر را کوفته با سرکه

^۱ خیک پغیر is a skin in which cheese is churned.

^۲ پیاز نردس narcissus bulb.

یا آب لیمو بمالند و روغن بدماغش ریزند و یک رطل خون بگیرند * پس اگر آن ورم در حوالی سر باشد رگ های شقیقه و اگر در موضعی دیگر باشد رگی که در آن حوالی است بکشایند: و سیر و سرکه و خاک باران دیده بر تمام بدن بمالند * و اگر در اعضای اسب دربی بمرسد چون مهربه سخت و این اکثر در پس دست میباشد علاجش آنست که مکرر بدست بمالند و باندازند او قدری سرب را پهن کرده بر آنجا بگذرند تا نرم شود - و اگر باینها معالجه نشود در حصه پیاز نرس و یک حصه دوهان شتر بکوبند و مرهم سازند + پس حلقه از آهن که دور آن مهره بگیرد بر آن جا داشته آن مرهم در میان آن حلقه بر سر مهره بگذرند تا وقتی که نرم شود - انگاه شافتند بپوشند و نهک پرازند *

معالجه جراحت - اما زخم سردوش اندر فابل علاج نیست - اگر بسعی تمام علاج کنند باندک سواری باز عود میکند و طریق معالجه آنست که پائین زخم را نینمیزند که ماده میل بآن طرف نهد و مرهم ببالای زخم نهند - اما زخمی که از نژیدن سباع حاصل شود بهترین علاجها آنست که هر روز چند مرتبه آب سرد بسویند و حلیفت را در روغن زیت جوشانیده بمالند و خصوص در زخم پلنگ شکم خفج بپاشند و بر آن زخم بزنند - و اگر بسبب افکندن از جانی با مدمه عضوی زخمی شده باشد سنگ متناطیس را بآب بسایند و مکرر بر آن موضع بمالند و با پیه دنبه چرب کنند و در زخم قیر و شمشیر نرم سرخی که در زمین می باشد خشک کرده صلابه کنند و بر آن موضع بپاشند و زراوند ^۱ را صلابه کرده با عسل بپامیزند و بمالند و هرگونه زخمی را از آب و شوای سرد

^۱ زراوند *arūand, Long-rooted Butthort; Aristolochia longa*

صلابه کردن or صلابه کردن both mean the same. In Arabic the former only is used.

و بوی خوش^۱ پرهیز باید فرمود + درد چوب گوز با پوست خشکاش
 با سرگین بدماغ و عضو زخم‌دار باید رسانید و اگر پیکانی یا استخوانی
 در میان کوشش مانده باشد پنبه را با آب کامه^۲ تر کرده مکرر بر آن موضع
 گذارند و دهان زخم را با پیه خرس چرب کنند و بعد از بیرون آوردن، جانی
 آنرا بزرده تخم مرغ و نمک پر کنند - و در جذب آلات حدیدی مقلطیس
 کمال تاثیر دارد - و هر زخمی که بعد از التیام موضعش مو بر نیارزد تراشه
 سم اسب سیاه بسوزانند و صلیبه ارده با روغن زیت بر آن موضع بمالند و اگر
 جانی از بدن اسب بی سبب ظاهری زخم شود و خون آید ماست
 گاو را با حنا و خطمی آمیخته بمالند - اما این دوفت را هر چند علاج
 نکنند - بهتر است ازین جهت ده باعث دفع اخلاط فاسد و حفظ از سایر
 امراض است^۳

اما ترقیدن سم^۴ که آنرا شقاق و نماله گویند علاجش آنست که
 شفاف را با هک و نفط پر کنند و دنبه و قطران را دداخته جوشان بپزند
 و روغن بادام تلخ بمالند و مکرر سوارب کنند .

معالجه جوشش^۵ و خارش^۶ و حکه و خنازیر^۷ + اما خنازیر دانه
 ایست بقدر نخود یا بزرگتر که در بدن اسب پیدا شود - اگر بزودی
 علاجش نکند تمام بدن را فرو میگیرد و باعث هلاک میشود و اکثر این

^۱ Muslims do not allow sick persons to smell strong perfumes such as otto of roses, musk, nor even jasmine flowers, etc.

^۲ آب کامه; *kāma* is said to be a kind of tonic.

^۳ شقاق is the ordinary term for "sand-crack" in Urdu; in Arabic شقاق and نماله are both used.

^۴ جوشش; this term is often applied to an eruption on the corners of the mouth.

^۵ خارش is mango and also prickly-heat.

^۶ خنازیر; this appears to be melanosis, called in India *bāmhnī*, and *kolās*.

معرض از خوردن سوسمار کوچک درمیان علف حادث میشود * علاجش آنست که آن موضع را با تیغ بشکافند و آن را بیرون آورند و زخم را بپوک گذار کوفته پر کنند * و اگر در زیر دم چغین دانه بهمرسد و این انور در اسپان سپید می باشد * علاجش آنست که شکافه آن دانه را بیرون آورند و آب لیمون و نمک مکرر بمالند - اما سایر جوشش ها که تمام بدن را درگیر باشد علاجش آنست که بقدر یک رطل خون بگیرند و همان خون را با لعاب خطمی سپید آمیخته بر تمام بدن بمالند * و اگر اسهال را که کوچ شود علامتش آنست که خود را بسیار میخارک و موبش میی ریزد * علاج جو خوردن بگیرند و علف تازه بدهند - و فیروزه خاکستر بر موضع خارش بمالند از مقدار که زخم شود * پس سیاه * و نمک و اشنان را کوفته با روغن زیت بمالند * علاج دیگر سفیدان فارسی را صابون درده با روغن آمیخته بمالند . اگر موی ساق اسپ بریزد و این نیز از اقسام شقاق است ، بعد از آن که مکرر آب صابون شسته باشند روغن پاچه مالیدن نیز نافع است *

معالجهٔ تنهٔ امراض دست و پا - اما لنگیدن اگر سببش آن باشد که از جای افتاده یا در اثنای رفتن دست و پایش بمسواشی رفته و در بیرون آوردن رگی از جای خود در دیده باید که از ساق تا دوش و آغل دست همه جا بمالند تا معالوم شود که آنجا درد میکند * پس اموضع را اول بروغن نیم گرم که پوست نارنج و سریشین کوسفند و سیر در آن جوشیده باشد چرب کنند و اگر بآن زایل نشود زفت و موم داخنة با کرناس در

۱. here a skin disease, but *rich* translation of the *Bā-Nūma-yi Nāṣirī* where with reference to hawks the term means costiveness.

- سچا not trouble

آن موضع بگذرد و چند روز بگذارند * اگر سم اسب آب آورده باشد^۱ علامتش آنست که از درد بر زمین نتواند گذاشت * چون دست بر آنجا گذارند گرمی محسوس شود - و این اکثر از بستن در جائی نملاک حاصل میشوند * علاجش آنست که نعل را باز کنند و سرکه تند بریزند و بتراشند تا وقتی که چرک آید * پس سیر کوفته و سبوس آرد جو در روغن بجوشانند و با کرباسی سه چهار مرتبه بر اصل سم بزدند و ریختن نعل نیز کمال منفعت دارد *

معالجات متفرقه اگر در بدن اسب شپش بهمرسد شب یمانی سوده با روغن زیت آمیخته بمالند و در آفتاب گرم بدارند ، آنقدر زمان که عرق کند - و آنگاه بآب گرم بشویند - و اگر بعضی از تارهای موی دم کوتاه و کنده شود و چون بکشند بیخش سفید باشد علاجش آنست که بعد از کشیدن صبر و نمک و زهره گاو را با روغن زیت آمیخته بر موضعش بمالند *

اگر سم اسب کوچک باشد و خوانند که بزرگ شود لعاب ریخته خطمی را جوشانیده بمالند و سیر کوفته با پیه گداخته یک شبانه روز بزدند و یک هفته هر روز دنبه و قطران گرم بمالند و بر روی سرکین خشک داشته حرکت نفرمایند * اگر دگر اسب از موضع خود بیرون آمده آویخته باشد با نمک و سرکه مکرر بشویند و روغن گاو بمالند * و اگر اسب نر را شهوت غالب باشد و بدان سبب سرکشی و حرکات و آوازه های ناخوش کند عدس و سداب^۲ سبز را در آب جوشانیده صاف نموده در جو کافور اضافه نمایند و با شکر بتوام آورند و بآب گرم حل کرده بحالتش ریزند و از جمله

^۱ Apparently water in the foot after laminitis.

^۲ سداب *sadāb* or *sadlāb*, Garden Rue, *Ruta graveolens*.

ادویه که قلع شهوت و باه میکند سیاه - دانه و گشنیز و برگ نی و سرکه و انار ترش و شب^۱ و زیره و شونیز و خرفه^۲ هریک را بطریقی که مناسب باشد بدهند که نافع است والله اعلم *

فصل هژدهم در ذکر آلاغ و استر

آلاغ اگرچه بذلت و خواری مشهور است لیکن ادبیا برو سوار شده اند ، بهترین اقسام مصریست ، اگرچه در جنگ چندانی نگار نیاید و سواری آن مناسب نیست اما جانور محضت کش است و مسکین است چنانچه شیخ سعدی گفته - ” خر بار بردار بهتر از آدمیان مردم آزار “ *

مسکین خر اگر چه بی تمیز است
چون بار همی برد عزیز است
کار نه با نیک و بد مردمش
به بود از ریش منافق دمنش

اما استر در قطع مسافتهای دور صبور و استقامت در سواری آن بیش از سایر مراکب است - و دلیل را بشکل اشتد نشان داده اند و بهترین اقسام آنست که پدر و مادرش هریک در مرتبه خود نجیب باشند - و از خواص استر آنست که شباهت بمادرش بیشتر از پدر میدهد و ازین جهت اگر مادرش اسب باشد بهتر است - و از جمله خواص آنکه

^۱ شب *shibb* or *shabb*, Alun.

^۲ خرفه *khurfa*, 'The Common Indian Purslane, *Portulaca oleracea*.

^۳ The line in the Gulistan, Chap. I, St. 21, are : -

مسکین خر اگر چه بی تمیز است چون بار همی کشد از لذت
تاوان و خزان بار بردار به ز آدمیان مردم آزار

منقطع النسل می باشد ۴ بهترین رنگها سیاه یکرنگ است و بعد ازان کبود ۱ - استر کبودی در سرکار ۳ نواب صاحب و قبله رضوان مکان بهزار پانصد رزیه ابتیام شده بود و بفقیر مرحمت فرموده بودند * در قد نزدیک باسپ عراقی بود و بسیار خوش رفتار بود - نظر بر اینکه در هند معیوب میدانند سواری بر آن نمیشد *

و در اکثر احکام هیئات اعضا و دوایر و افکندن و بر آمدن دندانها و معالجه امراض همان حکم اسپ دارد - اما عمر استر بیشتر میباشد و الله اعلم ۱

فصل نوزدهم در ذکر شتر

از غرایب مرکب شتر است چنانکه در قرآن مجید وارد شده أَنَاظِرُونَ إِلَى الْإِذِلِّ كَيْفَ خُلِقَتْ * بهترین رنگها سرخ است و فقیر شتر تختی توپغون ۲ هم دیده - اما در حدیث آمده که شتر سرخ کوتاه عمر شتر سیاه که روی آن مکروه و بد هیئت باشد عمرش دراز میباشد - ارباب این فن عمر شتر را تا صد سال نقل کرده اند - و در فکندن بر آوردن دندانها همان ترتیب که در اسپ مذکور شد منظور باید داشت - و در سال هشتم یا نهم دو دندان دیگر بر می آید و تمام دندانها زرف زیرین می باشد - و همچنین فیل و حیوانات سم شگافته در طرف بالا ندان نمیدارند * و شتر نیز چون اسپ بر دو قسم است عربی و ترکی - از ترکیب ۳ هر دو قسمی دیگر یافت میشود که در ولایت ایران

1 Kabūd is apparently *nīla* or iron-grey.

2 *Sarkār*; an Indian idiom.

3 *Tūghān* with reference to birds means "albino."

4 *Tarkīb dālan*, i.e. to cross (mix) animals.

متعارف است و این قسم در کشیدن بارهای سنگین کمال توانایی و قوت دارد - اما رفتارش بجملدی شتر عربی نیست و در شوای گرم زود عاجز میشود - و اکثر چون استر منتطح الغسل میباشد و اگر نسلی بهم رسد بد خلق و بی فائده خواهد بود + جنگ شتر بهترین تماشایست زیرا که حرکتهای عجیب و غریب میکند - بهتر از جنگ فیل است - و ان محض شهرتی یافته بسبب کمی وقوع و عظم جثه و هفتادامه زناد و الا چندان لطفی ندارد - مکرر مشاهده شده *

فصل بیستم در ذکر فیل

و از جمله مرادب فیل است که با کمال قوت و تنومندی بانداک فرصتی تربیت می پذیرد و فرمان بردار میگردد و بعضی علامتها که در فیل مکتوم است مذکور میشود * باید که سر بلند باشد و اثر خوک بودن باشد معیوب میدانند - دندان ^۱ هرچند نند و مایل ببالا باشد و برابر یک دیو بود بهتر است - آجی و تفاوت در دندان معیوب است دم هرچند دراز و سرش پرمو باشد خوب است - با کوتاه و خبطوم دراز بهتر است - اما به فیل بان در وقت شوخی و مستی ممکن است که رنج رساند - موی سر خصوصاً در ماده هرچند دراز باشد مکتوم است + ماده فیلی در سرکار عالی بود که بقدر یک و نیم وجب موی سر داشت - بسیار خوش رفتار و خوب بود - به فقیر مرحمت فرموده بودند + رفتار جاد و هموار باید - ماده بیشتر از نر جاد و رزنده میباشد - میگویند که گفته یعنی بی دندان

^۱ دندان، i.e. the tusks.

^۲ *Makna* for *mukhū*, H., an elephant without tusks: a cock without spurs, a young man without a beard.

قوي تر از دندان دار میباشد بجهت آنکه شیر مادر بیشتر مي خورد -
دندان دار بعلمت بر آمدن دندانها زود از شیر باز میماند و الله اعلم *

فیل جانور بستم بسیار فهمیم و ذکی - باندک اشاره پی بمطاب میبرد -
و فیل کینه بسیار دارد اما خادم و کسی که متعلق و متوسل اوست
در حالت مستی و غیره او را آزار نمیرساند الا نادراً - فیل با چرخي دار^۱
دشمن میباشد - نیشکر و برگ کيله^۲ را بسیار دوست دارد و بخواهدش تمام
میخورد و از غذای نیشکر بسیار فربه میگرد - و مالیدن روغن زرد بر سر و دم
او باعث حفظ صحت مزاج موسست - اخیال سرکار عالی اثری که کلان
بودند در جنگ شیر و رفتن بر آن کوتاهی میگردند - و آنها که میانه و خورد
بودند نهایت جلد و بهادر بودند چنانچه بچه فیلی بود که سر شیر را در
دهن گرفته میخورد و میکشت *

خاتمه در معنی مسابقت * مسابقت در لفظ بمعنی پیشی گرفتن
است بر یک دیگر - و در اصطلاح این علم دوانیدن بقصد آنکه معلوم شود که
کدام یک دنده تر است - و سبق بسکون حرف با گرو بستن^۳ و بفتح با مالیت
که بدان گرو بسته میشود - و در حدیث آمده - لَا سَبَقَ إِلَّا فِي نَصْلٍ أَوْ خَفٍّ
أَوْ حَافِرٍ * گفته اند چون این سه چیز آلات جنگ و جهاد اند که عمدتاً ارکان
اسلام و اشرف عبادت است و درو بستن درینها باعث ورزش شجاعت
و توانائی است از این جهت سنت شده - و اگر کسی بقصد قربت^۴ کند
اجر و ثواب بر آن متبرکب میشود ، و نصل^۵ را شامل نیزه و شمشیر و سایر

^۱ not traceable; *charkh-dār* means a bowman, etc.

^۲ *Kulā*, Hindi, the plantain. In Persian it is called *mām*, and in the modern language of Toheran *banān*.

^۳ *Sabq* is "winning," not "bottling"; *sabaq* the stake.

^۴ *Qurbā* = religious motive.

^۵ i.e. the word *نصل* in the tradition.

آلات حرب گرفته اند و 'خُفِّ' را اعم از دست و پایی شتر و فیل میدانند -
و 'حافر' را در اسب و اسد و الاف جاری داشته اند * بعضی تعویذات
و تعلیقات که مناسبی بفرس داشت در خاتمه ایراد یافتند - از آنجمله
شیخ جلیل القدر ابو القاسم علی بن طائوس عاصی در " کتاب اسان
الاخطار " نقل کرده بجهت حفظ از جمیع بایات این دعا را بنویسند و بر
گردن اسب بگذارند *

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ أَعُوذُ وَ أَعِيذُ دَانَةَ فَلَانِ بْنِ مَالَانَ الْمَعْرُوفِ بِكَذَا
وَ كَذَا وَ سَائِرِ ذَوَائِهِ مِنَ الْخَيْلِ أَدَهَمًا وَ أَشَدَّهَا وَ كَمِيتًا وَ أَغَرَّهَا وَ مُحَبَّبَةً
وَ حُصْنًا وَ حُجُورًا مِنَ الْمَسْنِي وَ الْهَشِي وَ الْهَمْسِي وَ الدَّعْمِي وَ الْبُرْمِي
وَ الْمَعْمِي وَ حَقَّتَانِ الْفَوَائِدِ وَ دَعْوَةِ الصِّفَاتِ أَوْ الدَّخَسِ وَ بَلِغِ الرِّدَسِ أَوْ بَلِغِ
الْحَشِيشِ أَوْ الْعِرَانِ وَ الْخَيْلَانِ وَ وَجَعَ الْجَوْفِ وَ الْبُؤْسِ الْوَابِسِ أَوْ مِنْ
الطَّرْفَةِ وَ الصَّدَمَةِ وَ الْعَقَارِ وَ النِّجْمَةِ فِي الْأَسَاسِ وَ مِنَ الْحَمْرِ وَ الذَّهَبِ وَ الْفُجْرِ
وَ سَائِرِ الْعِلَلِ فِي الْبَهَائِمِ وَ دَفَعَتْ عَنْهُنَّ أَسْوَرُ عَنْهَا فِي سَائِرِ جُزْئِهَا وَ بَسْمِهَا
وَ لَحْمِهَا وَ دَمِهَا وَ مَخِجَهَا وَ عَظْمِهَا وَ جَبَدِهَا وَ جَبُوفِهَا وَ عِرْفِهَا وَ عَقْدِهَا وَ شَعْرِهَا
وَ دُبُرِهَا وَ بَطْنِهَا وَ ظَهْرِهَا وَ ظَلْهِهَا وَ بَاطِنِهَا بِالْإِحَاطَةِ الْكَبِيرَةِ وَ أَسْمَاءِ اللَّهِ
الْحُسْنَى وَ بِكَلِمَاتِهِ الْعَظْمَى مِنَ الْأَمْنِ الْفَاحِشِ مِنَ الْأَذْلِ وَ الشَّيْبِ وَ التَّعَصُّصِ
وَ الْإِلْتَوَاءِ وَ مِنْ جَرَحٍ بِالْحَدِيدِ وَ أَخَذٍ بِالسَّوْكِ وَ حَرَقٍ بِالنَّارِ وَ يَخْلَبُ الْوَرْنَ
وَقَعِ نَصَالِ السَّيَامِ وَ أَسِنَّةِ الرِّمَاحِ وَ مِنْ الْغَوَاسِرِ وَ الْوَلَوَاحِجِ وَ خَرَبَةِ مَوْبَهْنَةٍ وَ مَغْدَةِ

مُحْطَمَةٌ وَسَنْطَةٌ مُرْجَعَةٌ وَعَذْرَةٌ مُعْرِجَةٌ وَدَفْعَةٌ مُزْلِمَةٌ أُعِيدَتْهُ رَاكِبَهُ بِمَا اسْتَعَانَ
 بِهِ جِبْرَائِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَعَوْنُ بِهِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ الْبُرَاقَ
 وَبِمَا عَوْنُ بِهِ عَلِيٌّ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَرَسَهُ الْبُرَاقَ وَبِمَا عَوْنُ بِهِ شَمْعُونُ الصَّفَا فَرَسَهُ
 الطَّمَّاحَ وَبِمَا عَوْنُ بِهِ مُوسَى الْكَلِيمُ فَرَسَهُ الَّذِي عَبَّرَ فِيهِ إِثْرَةَ الْبَحْرِ عَوْنَتْ
 هَذِهِ الدَّابَّةُ وَمُصَاحِبُهَا وَمَوْضِعُهَا وَمَرْعَاها وَسَائِرُ مَالِهَا مِنَ الْكِرَاعِ وَالرَّاقِعِ مِنَ
 الْهَامَةِ وَالسَّامَةِ وَالْعَيْنِ الدَّامَةِ وَمِنْ سَائِرِ السِّبَاعِ وَالْهَوَامِّ وَمِنْ كُلِّ أَدْنَى
 وَبَلَدَةٍ وَمِنْ السُّهُورِ وَالْهُورِ وَالرُّوْطِ وَالْغُرَقِ وَالْحَرَقِ وَالْوَبَاءِ وَمَدَارِكِ الشَّتَاءِ
 بِالْعَقْدِ الْعَظِيمِ وَالْأَسْمَاءِ الْأَوَّلِيَّةِ الْعَلِيَّةِ مِنْ كُلِّ عَيْنٍ عَيْنَانِ بِسْمِ الْعَيَانِينَ وَمِنْ
 أَعْيُنِ الْحَقِّقَةِ وَالْإِنْسِ أَجْمَعِينَ بِسْمِ اللَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ بِسْمِ اللَّهِ عَالِمِ السِّرِّ
 وَأَخْفَى وَبِسْمِ اللَّهِ الْأَعْلَى وَبِأَسْمَاءِ اللَّهِ الْكُبْرَى وَفِي شَرَادِقِ عِلْمِ اللَّهِ وَفِي
 حُجُبِ مَلَكُوتِ اللَّهِ الَّذِي يُخَيِّبُ بِهِ الْأَمْوَاتَ وَبِهِ رُفِعَتِ السَّمَوَاتُ وَبِأَسْمَاءِ
 اللَّهِ الَّتِي أَضَاءَتْ بِهَا الشَّمْسُ وَارْتَفَعَ بِهَا الْعَرْشُ مِنْ سَائِرِ مَا ذُكِرْتُ وَمَا لَمْ
 أَذْكُرْ وَمَا عَلِمْتُ وَمَا لَمْ أَعْلَمْ وَدَفَعْتُ عَنْهَا سَائِرَ الْعَيُونِ النَّظِيرَةِ
 وَالْخَوَاطِرِ الْخَاطِرَةِ وَالصُّدُورِ الْوَاعِرَةِ بِالْأَحْوَالِ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ وَهُوَ
 حَسْبِي وَنِعْمَ الْوَكِيلُ *

گویند این دعا در گردن دلدل حضرت امیرؑ بسته بودند و العهدة على
 الراوى بِسْمِ اللَّهِ وَبِاللَّهِ وَاللَّهُ أَكْبَرُ رَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ رَبُّ

1 Not intelligible.

2 i.e., 'Ali.

الْأَنْبِيَاءِ وَالْمُرْسَلِينَ اللَّهُمَّ احْفَظْ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ وَآفَةٍ وَعِلَّةٍ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَآلِهِ
الْمَعْصُومِينَ وَصَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ أَجْمَعِينَ *

جهت حفظ اسب از امام جعفر صادق علیه السلام منقول است در
سوره 'یس' را بنویسند و بر کردن اسب بنهند از دزد و آفات محفوظ
ماند * جهت صلاح اسب اولم برود اَنَا خَائِفًا لَكُمْ مِمَّا عَمَلْتُ (بَدِينًا) أَنْعَامًا
فَهُمْ لَهَا مَا يَكُونُ وَذَلِكَ لَأَنَّهَا لَكُمْ فَمِنْهَا رُحْمُهُمْ وَمِنْهَا بَأْسُهُمْ وَلَكُمْ فِيهَا عِذَابُ
أَفَلَا يَتَنَبَّهُونَ - چون کسی را اسبی حیرت باشد این آیه در گوش راست
او بخواند بصلاح آید * جهت رام شدن اسب و اسرار و لکن سَأَلْتَهُمْ مَنْ
خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ لِيَقُولُنَّ خَلَقَهُنَّ الْعَزِيزُ الْعَلِيمُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ
مَهْدًا وَجَعَلَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ وَالَّذِي نَزَّلَ مِنَ السَّمَاءِ سَاءً يَسْدِرُ
فَأَنْشَرْنَا بِهِ بَاقِيَةَ مَيْتَاتٍ أُولَئِكَ تَخْرُجُونَ وَالَّذِي خَلَقَ الْأَزْوَاجَ لِكُلِّ نَسَبٍ وَجَعَلَ لَكُمْ
مِنْ أَلْفَلِكٍ وَالْأَنْعَامِ مَا تَرْبُونَ لِكُلِّ نَسَبٍ وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَنْفُسًا
إِذَا اسْتَوَيْتُمْ عَلَى رُءُوسِهِمْ سَبِّحُوا الَّذِي سَخَّرَ لَكُمُ هَذَا وَمَا تَكُنْ لَهُ مُقْرِبِينَ وَإِلَى
إِلَهِكُمْ رُجْعًا لِمُعْتَلِبِينَ - اگر این آیه را روز سه شنبه آخر ماه رجب بپوشانند اهو
نویسند و بر کردن اسب و اشتراب بنهند اگر رام نباشد رام گردد *

دفع اوقات اسب - وَالْعَادِيَاتِ ضَبْحًا فَالْمُورِيَاتِ دَحَاجًا وَالْمُغِيرَاتِ صُبْحًا
فَأَثَرُنَّ بِهِ قُوسَاتٍ بَدِيعًا - این آیه را بر صحنه نفس اند بطالع نور

و قمر در طالع و آنرا بر گردن اسپ بزدند - از همه آفات محفوظ ماند و هیچ
اسپی بر وسعت نگذرد *

گردن بند اسپ - اگر سورة الانشقاق بنویسند و در چیزی پیچند
و در گردن اسپ بزدند از همه علل و آفات محفوظ ماند * در کتب
خواص حیوان بنظر رسیده که چندی گرگ و خسیه استر و خسیه سوسمار
و چنگال هدهد هریک فرداً او مجموعاً اگر بر گردن اسپ تعلیق نمایند
هیچ اسپی در تگ بآن نرسد - ولله یعلم وهو علی کل شیء قدیر *

تمام شد نسخه فرستاده حسب الفرموده لاله صاحب فیض آیات
لاله صاحب لاله پیران زانیه جیو تالوار سلمه ربه بقده ادعیت مرتسم امیر محمد
اسلم زنجانی الموسوی تکریر نمود در سنه ۱۱۹۴ هجری مقدس *

[فرس نامه تمام شد]

¹ Meaning not clear.

² = A.D. 1780.

or from old-fashioned horse-dealers, that one can pick up many of the old terms used in sport, upon which learned lexicons throw little or no light. This will be abundantly clear to any one who will take the trouble to examine the valuable vocabulary of technical terms appended to Lieut.-Col. Phillott's edition of the "Faras Nama-e Rangin." It is a matter for congratulation that we have thus secured what must be deemed an authoritative exposition of technical terms about horses, hawks, dogs, and sport generally, which will be practically inaccessible a few years hence, as many of the old terms have already fallen out of use, and linger only in out-of-the-way places not yet transformed by western civilization and technical training.

As regards these mediæval books on horses, whether written by Hindus or Moslems, it is curious to observe how the fundamental ideas as to the qualities of a good horse are practically identical. In fact, if we go back to Greek and Roman times, the descriptions to be found in classical authors are strangely similar to those to be found in the Indian writings. One need be reminded only of the famous passage in the *Georgics* (III, 79-121) where Virgil sets forth the ancient ideal of a good horse, but adds that the possession of these points is of little avail without a long ancestry. "Let him trace his breed to Epeus and wathke Mycenæ and even deduce his pedigree from Neptune himself." In fact, if we analyse the references to horses in various authors of antiquity, we find a strange similarity in most of them, and it is not a matter for surprise that Aristotle's description would pass muster even in a modern manual of farriery. In truth, the subject covered by the present book and of the others edited by Lieut.-Col. Phillott with such scholarly accuracy, is of perennial interest, and opens up questions of much wider interest than would suggest themselves to the casual or superficial reader.

ASUTOSH MOOKERJEE.

December, 1911.

FOREWORD.

The subject of horses appears to have engaged the attention of many a writer of note in mediæval India. One of these treatises is now before scholars, edited by Lieut.-Colonel D. C. Phillott, who has made the subject peculiarly his own, as amply indicated by his translation of "The Book of the Horse" by Rangīn, recently published by Bernard Quaritch. The present work, *Tuhfat-us-Sadr* or "A Gift to the Prince," was written by Zabardast Khān in the reign of Aurangzeb. It is impossible to determine with any approach to certainty the personal history of the author. In Rieu's *Catalogue* (p. 338), we find mention of a Zabardast Khān, son of Ibrāhīm Khān, who was appointed Subadar of Oudh in the forty-second year of the reign of the Emperor Aurangzeb. He was subsequently transferred to Lahore, and finally to Ajmere. He appears to have died in the reign of the Emperor Bahadur Shah. This Zabardast Khan is known to have composed the *Irshād ul-Huzarā*, but it is at best doubtful whether the present work may be attributed to him.

The edition before us has been prepared from a well-written copy in the possession of Lieut.-Col. Phillott, dated A.H. 1194 (A.D. 1780). This is the Second Persian *Paras-Nāma*, edited and annotated by him, and there can be little doubt of his special fitness for the elucidation of a work of this character. It is well known that works of this type abound in old technical terms, which are either ignored by the dictionaries or, what is much worse, are erroneously interpreted by them. The true import of these expressions can be learnt only from a first-hand acquaintance with people who know the traditional lore. Lieut.-Col. Phillott, as his friends all know, has spent a large portion of his thirty-two years' Indian service with a cavalry regiment on the North-West Frontier. It is only in places like these, at horse-fairs, or wandering about hawking in the Punjab Deserts,

BIBLIOTHECA INDICA:
COLLECTION OF ^AORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL

NEW SERIES, No 1304.

THE FARAS-NĀMA
OF
ZABARDAST KHĀN.

EDITED IN THE ORIGINAL PERSIAN WITH ENGLISH NOTES

BY

LIEUT-COLONEL D. C. PHILLOTT, F.A.S.B.,

*Secretary and Member Board of Examiners, Fellow and Persian Lecturer
of the Calcutta University, Translator of the Bāz-Nāma-yi Nāṣirī,
etc etc, Editor of the Qawānīn 's-Sayyidī, etc etc*

CALCUTTA.

PRINTED AT THE BAHA'IST MISSION PRESS,
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 1, PARK STREET.

1911.

BIBLIOTHECA INDICA:
COLLECTION OF ^AORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL

NEW SERIES, No 1301.

THE FARAS-NĀMA
OF
ZABARDAST KHĀN.

EDITED IN THE ORIGINAL PERSIAN WITH ENGLISH NOTES

BY

LIEUT-COLONEL D. C. PHILLOTT, F.A.S.B.,
*Secretary and Member Board of Examiners, Fellow and Persian Lecturer
of the Calcutta University, Translator of the Bāz-Nāma-yi Nāsir,
etc etc.; Editor of the Qawānīn 'aṣ-ṣayyād, etc etc*

CALCUTTA.

PRINTED AT THE BAILEY MISSION PRESS,
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 1, PARK STREET.

1911.

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.

No. 1, PARK STREET, CALCUTTA,

AND OBTAINABLE FROM

The Society's Agents—

MR. BERNARD QUARITCH, 11, Grafton Street, New Bond Street, London, W.
AND MR. OTTO HARRASSOWITZ, BOOKSELLER, Leipzig, Germany.

Complete copies of those works marked with an asterisk * cannot be supplied—some of the Fasciculi being out of stock.

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

Advaitachintā Kaustubha, Fasc 1-8 @ /10/ each	...	Rs. 1	14
Āitarāya Brāhmana, Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-5; Vol. III, Fasc. 1-5, Vol. IV, Fasc. 1-8 @ /10/ each	...	Rs. 14	6
Āitareyaśrautas	...	2	0
Amarakośa, Fasc. I	...	2	0
*Ānu Bhāṣya, Fasc 2-5 @ /10/ each	...	2	8
Anumana Dīdhiti Prasārin, Fasc. I, @ /10/	...	0	10
Aṣṭamāhaurikā Prajñāparamitā, Fasc 1-6 @ /10/ each	...	8	12
Ātmastāvavivēka, Fasc I	...	0	10
Aṣṭavalādyaka, Fasc. 1-5 @ /10/ each	...	8	2
Avadhāna Kālpalātā, (Sams. and Tibetan) Vol. I, Fasc. 1-9. Vol. II, Fasc. 1-9 @ 1/ each	...	18	0
Balam Bhāṭṭi, Vol. I, Fasc. 1-2, Vol. II, Fasc. 1, @ /10/ each	...	1	14
Bauddhāyana Śrauta Sūtra, Fasc. 1-3; Vol. II, Fasc. 1-4 @ /10/ each	...	4	6
Bhāṭṭa Dipikā, Vol. I, Fasc. 1-6; Vol. II, Fasc. 1, @ /10/ each	...	4	6
Bauddhastotrāsaṅgraha	...	2	0
Bhadddevatā, Fasc. 1-4 @ /10/ each	...	2	8
Bṛhaddharma Purāṇa, Fasc 1-6 @ /10/ each	...	3	12
Bodhicaryāvatāra of Cāntideva, Fasc. 1-5 @ /10/ each	...	8	2
Śri Cāntinātha Charita, Fasc 1-3	...	1	14
Qatadusapi, Fasc 1-2 @ /10/ each	...	1	4
Catalogue of Sanskrit Books and MSS., Fasc. 1-4 @ 2/ each	...	8	0
*Qatāpatha Brāhmana, Vol I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-5 Vol. III, Fasc. 1-7; Vol V, Fasc 1-4 @ /10/ each	...	14	6
Ditto Vol VI, Fasc. 1-3 @ 1/4/ each	...	3	2
Ditto Vol. VII, Fasc. 1-5 @ /10/	...	8	2
Qatāśāhaurikā-prajñāpāramitā, Part I, Fasc. 1-16 @ /10/ each	...	10	0
*Qatuvarga Qhantānupi, Vol. II, Fasc 1-25; Vol. III, Part I, Fasc. 1-18, Part II, Fasc 1-10; Vol IV, Fasc. 1-6 @ /10/ each	...	36	14
Ditto Vol IV, Fasc. 7-8, @ 1/4/ each	...	2	8
Ditto Vol. IV, Fasc 9-10 @ /10/	...	1	4
Qlokavartika, (English), Fasc. 1-7 @ 1/4/ each	...	8	12
*Qrauta Sūtra of Qāukhāyana, Vol I, Fasc. 1-7; Vol II, Fasc 1-4; Vol. III, Fasc 1-4; Vol. 4, Fasc 1 @ /10/ each	...	10	0
Qī Bhāṣyam, Fasc. 1-3 @ /10/ each *	...	1	14
Dāna Kriyā Kaumudī, Fasc 1-2 @ /10/ each	...	1	4
Gadadhara Paddhuti Kāśāśāra, Vol. I, Fasc. 1-7 @ /10/ each	...	4	6
Ditto Ācāraśāra, Vol. II, Fasc. 1-4	...	3	2
Gobhiliya Gṛhya Sūtra, Vol I, @ /10/ each	...	3	2
Ditto Vol. II, Fasc 1-2 @ 1/4/ each	...	2	8
Ditto (Appendix) Gobhila Parīśista	...	2	0
Ditto Gṛhya Saṅgraha	...	0	10
Haralata	...	1	14
Karmapradīph, Fasc 1	...	1	4
Kāla Viveka, Fasc. 1-7 @ /10/ each	...	4	6
Kātantra, Fasc 1-6 @ /12/ each	...	4	8
Kathā Parit Sāgara, (English) Fasc. 1-14 @ 1/4/ each	...	17	8
Karma Parana, Fasc. 1—9 @ /10/ each	...	5	10
Kīranavali, Fasc. I, @ /10/	...	0	10
Mādāna Pārijāta, Fasc 1-11 @ /10/ each	...	0	14
Mahābhāṣya-pradīpodyota, Vol. I, Fasc. 1-9; Vol. II, Fasc. 1-12; Vol. III, Fasc. 1-10 @ /10/ each	...	19	6
Ditto Vol. IV, Fasc. 1-2 @ 1/4 each	...	2	8
Manupā Sāṅgraha, Fasc 1-3 @ /10/ each	...	1	14
Mārkaṇḍeya Purāṇa, (English) Fasc 1-9 @ 1/- each	...	9	0
*Mīmāṃsā Darśana, Fasc. 10-19 @ /10/ each	...	6	4
Mugdhahodha Vyākaraṇa, Fasc 1-2, @ /10/ each	...	1	4
Nirukta, (2nd edition) Vol. I, Fasc. I, @ Rs. 1-4	...	1	4

BIBLIOTHECA INDICA:
COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.

NEW SERIES, No. 1304.

THE FARAS-NĀMA
OF
ZABARDAST KHĀN.

EDITED IN THE ORIGINAL PERSIAN WITH ENGLISH NOTES
BY

LIEUT.-COLONEL D. C. PHILLOTT, F.A.S.B.,
*Secretary and Member Board of Examiners; Fellow and Persian Lecturer
of the Calcutta University; Translator of the Bāz-Nāma-yi Nāṣirī,
etc. etc.; Editor of the Qawānīn 's-Sayyād, etc. etc.*

CALCUTTA:

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 1, PARK STREET

1911.

۵۹۹۵۰
۲۰

۵۹۹۵۰

**MUSLIM UNIVERSITY LIBRARY
ALIGARH**

This book is due on the date last stamped. An
over due charge of one anna will be charged for
each day the book is kept over time.

۳۵۸۹

ص ۲۱۵
۲۰

۵۹۹/۴ ۳۵۸۹

فیس نامہ (تختہ/السیہ)

Date	No.	Date	No.
	۲۹۹		